

ПАРЛАМЕНТСЬКІ СЛУХАННЯ
Стан, проблеми та перспективи охорони культурної спадщини в Україні
Сесійний зал Верховної Ради України
18 квітня 2018 року, 15 година

Веде засідання заступник Голови Верховної Ради України **СИРОЇД О.І.**

15:02:49 http://static.rada.gov.ua/zakon/new/par_sl/sl180418.htm

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Шановні колеги! Я прошу всіх заходити до залу, всіх учасників парламентських слухань, всіх народних депутатів, гостей.

Прошу займайте, будь ласка, місця і приготуйтеся, зараз будемо розпочинати нашу роботу.

Я вже бачу, що більшість учасників парламентських слухань зайшла до залу, зайняла місця. Я думаю, що ми можемо... Прошу, прошу, в дверях, прошу, шановні учасники парламентських слухань, давайте швидше проходимо до залу і починаємо... Щоб ми могли розпочати нашу роботу.

Знаєте, дуже часто люди нарікають: чого так тяжко депутати сходяться до залу, чого так треба Голові Верховної Ради їх, тих депутатів, закликати. Я дивлюся, що не тільки депутати так сходяться до залу.

Ну що ж, шановні учасники парламентських слухань, я думаю, що ми можемо розпочати нашу роботу. І тема наших парламентських слухань, яка присвячена проблемі і перспективам охорони культурної спадщини в Україні, у нас припадає на той період, на рік 2018-й, який визначений роком культурної спадщини в Європі. І приємно, що український парламент і громада, яка тут зібралася, вирішила підтримати цю ініціативу і також поділитися міркуваннями, сподіваннями, рекомендаціями, що мав би зробити український парламент і уряд в царині охорони культурної спадщини.

Також я хочу привітати нас всіх з *Днем пам'яток і визначних місць, який якраз також **співпаде** із датою наших парламентських слухань.*

Те, що стосується проблеми, якій сьогодні присвячені наші парламентські слухання. Коли йдеш вулицями столиці України - міста Києва, я знаю, що це можна побачити і в багатьох інших містах, дуже боляче дивитися на те, як те, що колись будували люди, які жили в тому місті, які про нього дбали, піклувалися, як оці всі будинки, чи будівлі, як вони доводяться до самогубства. Тобто, коли влада фактично або самоусувається, або навмисно доводить до самогубства історичні будівлі чи пам'ятки архітектури для того, щоб використати їх під щось, що їм здається більш комерційно привабливим.

Це тільки маленький елемент. Я розумію, що культурна спадщина – це далеко виходить за межі лише архітектури. Але це те, що ми бачимо з вами щодня на вулицях наших міст. І це при тому, що ми маємо цілу низку законів, які, здавалося б, так гарно звучать і мають такі добрі наміри. Це і закони "Про охорону культурної спадщини", і "Про

охорону археологічної спадщини", і "Про музей і музейну справу", і "Про Національний архівний фонд та архівні установи" і про вивезення, ввезення і повернення культурних цінностей. В цих всіх законах там немає жодного поганого слова. Правда ж? Там все написано добре, з добрими намірами, начебто. Але чомусь ця спадщина руйнується, вивозиться. Чому так відбувається?

Дуже часто можна почути, що у нас добрі закони, тільки вони погано виконуються. Мушу вам сказати, що це неправда. Добрий закон не можна погано виконати. Якщо можна погано виконати закон, значить він не є якісним. Значить, те, що він регулює, той спосіб, яким він це регулює, дозволяє отак от владі чи то місцевій, чи то урядові загальнонаціональному зловживати своїми повноваженнями і в такий спосіб знущатися над культурною спадщиною.

Я дуже рада, що саме ця тема обрана для парламентських слухань, і я дуже сподіваюся і бажаю нам всім хорошої роботи для того, щоби в результаті цих обговорень, справді, можна було ініціювати ті рішення (і урядові, але для нас важливо парламентські), ті закони, які би не можна було оминати і які би добре виконувалися, а не були лише формальним щитом для бездіяльності або, наприклад, злоякісної діяльності. Тому я бажаю нам всім хорошої роботи, і ми переходимо безпосередньо уже до виступів під час парламентських слухань.

Перед тим я хочу вам сказати кілька таких регламентних речей, як працюють парламентські слухання. Ми з вами будемо мати дві вступні доповіді від пана міністра культури і голови підкомітету з питань охорони культурної спадщини по 10 хвилин. Далі у нас будуть виступи, які будуть поділені за темами.

Це:

- 1) нерухома культурна спадщина,
- 2) рухома культурна спадщина,
- 3) нематеріальна культурна спадщина,
- 4) охорона культурної спадщини тимчасово окупованих територій.

Далі будуть:

- 5) виступи від голів обласних рад і
- 6) народних депутатів.
- 7) І буде заключний виступ від комітету.

Який регламент є виступів? Ви будете мати кожен, хто буде виступати, ви будете мати до 5 хвилин для виступу. За 30 секунд до завершення вашого виступу ви почуєте сигнал. Це означає, що ви маєте 30 секунд для того, щоби завершити свою думку. Я дуже вас прошу дотримуватись регламенту для того, щоби всі, хто є в цьому списку, змогли виступити. Ми працюємо до шостої години. І було би добре, щоби ми з вами в той час вклалися, тому що люди втомлюються, не тому, що я не захочу з вами тут перебувати, а тому, що просто фізично люди втомлюються три години сидіти без перерви і втратиться просто увага.

Ще хочу зазначити. Я знаю, що завжди в залі є набагато більше людей бажаних виступити ніж ті, які є в списку. І я відразу всім кажу, всім охочим, але ті, які тут сьогодні невідображені в цьому списку, що список тих, хто має можливість виступити, має право на виступ в цьому залі сьогодні, формується у комітеті. Я лише головую на засіданні і надаю слово тим, хто запропонований комітетом, тобто я не можу, я не маю права фактично змінювати список тих, хто запропонований на виступ. Але всі ті, хто мають свої пропозиції, рекомендації, я переконана, що ви можете надіслати їх, передати, тут є багато представників комітету, і депутатів, і секретаріат комітету представлений, ви можете передати ті свої пропозиції для того, щоби вони були враховані.

Ще буде в нас, виступи будуть з перекладом. Ви маєте перед собою навушнички, ви можете ними скористатися, коли буде виступ іноземною мовою ви можете дістати навушнички і отримати послугу синхронного перекладу.

Якщо немає запитань, заперечень, то тоді ми переходимо, власне, до самих парламентських слухань.

І я з приємністю запрошую до слова **Міністра культури України** пана Євгена **Нищука**.
Прошу пане міністре.

15:14:57

НИЩУК Є.М.

Щиро дякую. Шановна головуюча, шановні учасники парламентських слухань, котрі приїхали з усіх куточків України, приємно, що така зацікавленість, отже є відповідальність.

Я приєднуюсь до привітань нашої шановної пам'яткоохоронної спільноти з Днем пам'яток історії і культури, адже **складовими національної безпеки є не тільки потужні Збройні Сили, ефективна економіка та високі соціальні стандарти, а і питання захисту національної ідентичності і культури.**

Події останніх років в Україні, окупація Криму та війна сході держави лише підтвердили: культура є мірилом свободи і захисту прав людини. Якщо руйнуються культурні цінності та надбання, це значить, що ворог влучає в серце нації, знищуючи ознаки ідентичності.

Вже зараз нам треба вибудувати стратегію відновлення культурного шару величезного українського простору. Попри розгалужену систему правового регулювання, про яку, власне, сказала пані Оксана, процес удосконалення національного законодавства далекий від завершення. Чинні правові акти значною мірою не відповідають вимогам сьогодення, містять чимало прогалин і колізій, а це негативно відбивається на збереженні культурної спадщини загалом. І нам випало пройти шлях рішучих дій заради збереження національних скарбів для прийдешніх поколінь.

Час мого виступу обмежений регламентом, але з цієї високої трибуни все ж треба озвучити найважливіші моменти. Отже, тезово.

На території України налічується близько **130.000 пам'яток культурної спадщини**, проте **до Державного реєстру нерухомих пам'яток України занесено тільки 7%** від цієї кількості. На попередній облік взято **34.000 щойно виявлених об'єктів культурної спадщини**. До списку **Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО увійшли 6 об'єктів** культурної спадщини, розташованих на території України. Ще 16 об'єктів культурної спадщини включені до попереднього списку ЮНЕСКО.

Наявність такої великої кількості пам'яток свідчить про значний культурний і туристичний потенціал нашої держави. Водночас стан збереження багатьох із них викликає, як то кажуть, значне занепокоєння. Я почну цей перелік. Тільки **9% із 130 тисяч пам'яток мають затверджені зони охорони**.

До **списку історичних населених місць** України відповідно до постанови Кабінету Міністрів України включено **401 населене місце**, яке зберегло повністю або частково об'єкти культурної спадщини і пов'язані з ним розпланування та форми забудови типові для певних культур або періодів розвитку. Однак, станом на лютий цього 2018 року **лише в 20% історичних населених місць затверджено історико-архітектурні опорні плани**.

Власник пам'ятки зобов'язаний утримувати пам'ятку в належному стані, своєчасно проводити ремонти, захищати від пошкодження, руйнування або знищення. Часто думають, що це обов'язок лише держави. Але я звертаюсь до всіх власників - місцевих органів державної влади, органів місцевого самоврядування, юридичних та фізичних осіб, закликаю дотримуватись вимог закону та охоронних договорів. Недофінансування заходів з охорони та збереження культурної спадщини може стати причиною втрати унікальних об'єктів. Справді, ми досягли... **досягаємо постійного збільшення фінансування заходів з охорони та реставрації пам'яток із державного бюджету**. Але ж ми усі розуміємо, що цього недостатньо для вирішення усіх проблем, а, тим більше, для поступу.

Не забуваємо, що десятки тисяч об'єктів культурної спадщини, археологічні знахідки, музейні, архівні та бібліотечні фонди зруйновані та пограбовані на **тимчасово окупованій частині території України**.

Міністерством культури постійно ведеться робота щодо відстеження ситуації і інформування ЮНЕСКО про загрозливу ситуацію, яка склалася з об'єктами спадщини в тимчасово окупованій Автономній Республіці Крим. Результатом цієї роботи стало безпрецедентне рішення, буквально недавно, ЮНЕСКО щодо використання механізмів прямого моніторингу на території Автономної Республіки Крим, параметри якого наразі погоджуються сторонами.

Міністерство культури України активно працює у сфері нормопроекування, розробляє науково-обґрунтовані концепції охорони культурної спадщини, реалізовує конкретні заходи та виконує міжнародні зобов'язання у сфері охорони культурної спадщини.

Безпрецедентним кроком на початку 2018 року стало скасування Інституту історико-містобудівних обґрунтувань, так званих ІМО, які пам'ятко-охоронна сфера називала чи не найбільш корумпованим елементом спрямованим на руйнування історичного середовища. Від лютого цього року ІМО не розробляється в тих історичних населених місцях, де у встановленому порядку затверджені історико-архітектурні опорні плани. А з 1 січня 19-го року ІМО будуть скасовані повністю. Всі містобудівні перетворення будуть здійснюватися виключно на підставі історико-архітектурних опорних планів, а там, де на початок 19-го року їх не буде, будівництво буде неможливим.

Затвердження у 17-му році 20-ти історико-архітектурних опорних планів хоч і є рекордним показником за всі роки ми усвідомлюємо, треба встигати ще більше.

Значний крок зроблено в частині виконання міжнародних зобов'язань у сфері охоронної культурної спадщини взятих на себе Україною та співпраці з Комітетом всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Зокрема, в 17-му році Мінкультури розширило буферні зони об'єкту всесвітньої спадщини ЮНЕСКО "Київ, Собор Святої Софії та прилеглі монастирські будівлі, Києво-Печерська Лавра". Моніторинговою місією центру всесвітньої спадщини ЮНЕСКО ICOMOS минулого року відзначено зусилля держави і задовільний стан консервації об'єкту.

У тісній співпраці з експертами ICOMOS опрацьований проект плану управління об'єкту всесвітньої спадщини ЮНЕСКО "Київ Святої Софії та прилеглі монастирські споруди Києво-Печерська Лавра", який наразі знаходиться на остаточному узгодженні в центрі всесвітньої спадщини. Мінкультури розроблено порядок інформування Комітету всесвітньої спадщини ЮНЕСКО про заплановані містобудівні перетворення у буферних зонах об'єктів всесвітньої спадщини. Спочатку 17-го року забезпечено інформування ЮНЕСКО про всі заплановані роботи на території об'єктів ЮНЕСКО та в їх буферних зонах, чого не робилося ніколи раніше. Україна на постійному зв'язку з провідними міжнародними інституціями.

В 2016 році в державі створено національну систему міжнародного центру вивчення питань збереження та відновлення культурних цінностей ІККРОМ. Україна приєдналася у якості спостерігача до розширеної часткової угоди про культурні маршрути Ради Європи. А наприкінці 17-го року заявила про доручення у 18-му до європейського року культурної спадщини.

Створення державного реєстру культурної спадщини України як єдиної державної інформаційної системи культурної спадщини набуває особливого значення. Міністерством культури розроблено концепцію впровадження електронного обліку і презентації об'єктів культурної спадщини та культурних цінностей та 2017-2020 роки.

Розроблено та затверджено уніфіковану схему метаданих для електронного обліку музейних цінностей. І я дякую фахівцям.

Фактично ми нарощуємо темпи роботи, як у частині підготовки необхідних нормативно-правових актів, так і в частині практичної реалізації заходів пам'ятко-охоронного характеру. Однак досягнення цього результату стане можливим за активної

участі і підтримки всіх органів влади та місцевого самоврядування, а також не байдужих громадян. Саме тому ми покладаємо великі надії і на ці парламентські слухання, як майданчик для вироблення спільної дорожньої карти влади і громадськості у сфері охоронної і культурної спадщини.

Шановні учасники слухань!

Невід'ємною частиною культурної спадщини є музеї, архіви, бібліотеки, та нематеріальна культурна спадщина, яка відіграє важливу роль у розвитку нації, та є головним джерелом культурного розмаїття. Україна у 2008 році приєдналася до Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини і виконує всі зобов'язання, що випливають з її положень. Сформовано Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України до якого включено дев'ять елементів, два з яких увійшли до списків ЮНЕСКО, "Петриківський розпис" та "Козацькі пісні Дніпропетровщини". Щойно Міністерством культури направлено номінаційне досье елементу "Традиція Косівської мальованої кераміки". На розгляд чергової сесії міждержавного комітету, для включення до репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО.

Протягом двох останніх років, до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини було включено: пісенну традицію села Лука Києва-Святошинського району Київської області, технологію виконання вишивки білим по білому і традицію рослинного килимарства селища Решетилівка на Полтавщині. У лютому 2018 року, Міністерство культури включило до Національного переліку елемент "Кримськотатарський орнамент орньок". У 2017 році започатковано щорічну премію за збереження та охорону нематеріальної культурної спадщини. Першою лауреаткою премії визначено Домініку Чікун, носія співочої традиції виконання поліських народних пісень.

Збереження та популяризація традиційної народної культури, я вважаю, невідкладним та пріоритетним завданням сьогодення. Тому з високої трибуни Верховної Ради звертаюся до науково-дослідних та творчих інституцій країни, до фахівців, до молоді із закликом вчіться у носіїв традицій, у бабусь, дідусів, продовжуйте традиції роду, досліджуйте та фіксуйте усіма можливими способами шедеври не матеріальної культурної спадщини. Я перепрошую, якщо можна, дві хвилини.

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Будь ласка, включіть мікрофон, дайте, будь ласка, хвилину завершити.

НИЩУК Є.М.

Наголошую, вирішення усього масиву завдань потребує комплексної, послідовної та скоординованої діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадянського суспільства, допомоги і підтримки на найвищому рівні, в тому числі

і від парламенту. Важливим кроком у виконанні взятих на себе Україною міжнародних зобов'язань буде прийняття Закону України про внесення змін до Закону України про охорону культурної спадщини під номером 1553, а також низки проектів законів, спрямованих на посилення відповідальності у сфері охорони культурної спадщини.

Звертаюся з проханням до Президента України, подати до Верховної Ради України проект Закону України про приєднання України до Другого Протоколу до Гаазької конвенції 54-го року про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту. Закликаю органи місцевого самоврядування активізувати роботу із розробки та затвердження історико-архітектурних опорних планів, місцеві органи виконавчої влади активізувати роботу з виготовлення облікової документації на пам'ятки та визначення їхніх зон охорони. Адміністративна реформа, яка вже дала суспільству зразки позитивних змін, вимагає від місцевих громад стратегічного планування, очевидно, це стосується, як б сказав, культурного формування місцевих бюджетів, вкладення значних коштів у реставрацію, ремонти. Утримання об'єктів культурної спадщини дасть можливість наповнити ці об'єкти новим змістом, створити нові робочі місця, розширити інфраструктуру культурного туризму, а значить збільшити місцеві доходи. Томас Ман визначив культуру, як вміння розпоряджатися спадщиною. Тож давайте разом розвивати це вміння та разом нести відповідальність перед прийдешніми поколіннями за культурне розмаїття України.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Дякую. Дякую, пане міністре.

І я запрошую до слова голову підкомітету з питань охорони історико-культурної спадщини Комітету з питань культури і духовності народного депутата Сергія Таруту. Ви пам'ятаєте всі, шановні народні депутати, що на вас не поширюється продовження на 30 секунд ваших доповідей, тому що ви є дисципліновані і досвідчені для виступів з цієї трибуни.

Прошу пане Тарута.

15:27:36

ТАРУТА С.О.

Доброго дня, я дуже вдячний всім, хто прилучився до цієї події було дуже багато бажаючих, але, на жаль, ця зала не вмістила. І це означає дуже велику відповідальність сьогоденного суспільства за майбутнє нашої культури. І треба зуміти тут не тільки відносно законодавства, а й відносно й політичної волі це зробити нашу культуру основою нашої держави, збережемо культурну спадщину, ми збережемо і нашу державу.

І сьогодні дуже велика ключова роль в такому розвитку відводиться інтелектуальному капіталу, тому що сьогодні країни ми бачимо змагаються знаннями, а знання, якраз формуються і освітою і культурою.

Я хочу звернути увагу до людино-центричної моделі, де державна політика запропонована українськими науковцями з п'яти ведучих університетів, які базуються на, дійсно, людському капіталі. І це як нам все ж таки зберегти виклики нашої сьогодні глобалізації, і ця модель була зроблена з застосування новітніх технологій і прогнозування майбутнього. На жаль, відносно майбутнього у нас дуже великі ризики. І тому відносно культури – це сьогодні завдання номер один, її тільки відносно от самої культури, а й відносно об'єднання сьогодні нації, відносно національної ідеї. І тому це дуже й дуже важливо сьогодні в нашому суспільстві. І саме процвітання людини в комфортному середовищі і є метою сучасної державної політики. Саме розширення можливості для особистості стає ключовим світовим трендом, який вже впливає на прийняття урядових рішень в лідируючих країнах світу, до яких ми прагнемо приєднатися.

Запропоновані моделі державної політики, культура - це простір, в якому формується особистість, а не галузь діяльності, як це зазвичай вважається в українському політикумі. І саме культурний простір формує нашу свідомість, а свідомий громадянин є фундаментом для національного суверенітету та запорукою національної безпеки. Такий підхід покладено в основу запропонованих нами шляхів вирішення проблеми та завдань по створенню, популяризації та збереженню культурного надбання України, про яке казав сьогодні міністр культури.

Роль національного культурного надбання в процесах формування особистості є фундаментальною, і говорячи мовою сьогодні технології 5.0, культурне надбання є тим енергоносієм, який розкриває інтелектуальний потенціал кожної людини, який, в свою чергу, створює креативний потенціал, і це є якраз основою креативної економіки. Тому я буду говорити про те, яким чином державна політика має визначити пріоритетні напрямки задля збереження, охорони та формування культурного надбання України, яке стає ключовим гарантом збереження суверенітету в умовах жорсткої конкурентної боротьби та швидкої популяризації світу. І ми бачимо, що бідні країни стають ще бідніші, а розвинуті країни стають ще багатіші.

І в свої прогнозах ми відштовхуємося від довгострокових перспектив в майбутнє до 2030 року, ще де період швидкої зміни структури економіки, де творчий потенціал людини виходить на перший план. З огляду на глобалізаційні процеси та уніфікацію господарської діяльності культурний простір залишається єдиною системою, де зберігається власна ідентичність і де формуються властивості та інші культурні цінності.

Формуючи власну базу даних культурної спадщини ми автоматично стаємо частиною глобальної бази даних світової спадщини. Тобто ми говоримо про оцифровану культурну спадщину України, про яку казав сьогодні пан Нищук. І таким чином, це стає частиною світової спадщини завдяки її представленню у біг-даті. Це треба робити дуже-дуже швидко.

Наступним кроком для аналізу цих масивів даних має бути застосована система управління даними, відомими як блокчейни, сьогодні це вже те, що практикується в багатьох країнах. І це унеможливорює корупційну складову, від якої так потерпають сьогодні пам'ятки нерухомої культури, які знаходяться під постійною загрозою знищення перед лицем забудовників – те, про що казала пані Сироїд, та аграріїв, активна діяльність яких з порушеннями навіть діючого законодавства призводить до безповоротної втрати нашої нерухомої та рухомої, матеріальної і нематеріальної, археологічної та ландшафтної спадщини. Формування масиву великих даних та зберігання їх за допомогою технологій блокчейн дозволить зберегти для світової спільноти цифровий образ пам'яток культури, що можуть опинитися на тимчасово окупованих територіях, в зонах військових конфліктів та під загрозою світового тероризму.

І хочу скористатися нагодою, я думаю, що тут пан Чубаров, він скаже які ми понесли втрати в окупованому Криму – це і Херсонес, це і багато генуезьких фортець, це і музей Айвазовського, Волошина і дуже, дуже багато, я думаю, що якраз він про це і скаже. І тому безконтрольний вивіз археологічних колекцій, здобутих в результаті незаконних досліджень та на анексованих та окупованих територіях призводить до втрати культурного надбання не тільки України, но і в глобальному просторі. Необхідно створити новий, більш гнучкий індивідуальний механізм захисту по відношенню до загроз знищення культурного надбання, який постійно змінюється в умовах геополітичного контексту.

І які рекомендації? Я пропоную якраз від себе як голова підкомітету з питань охорони історико-культурної спадщини це створення робочої групи для узгодження до жовтня цього року українського законодавства з усіма ратифікованими Україною міжнародними конвенціями та деклараціями. І тільки на базі актуалізованого з міжнародними нормами законодавства можна говорити про створення державної агенції збереження, охорони та користування культурними надбаннями України.

І місія такої агенції полягає в наступному. Перш за все, це імплементація національної політики щодо охорони, збереження, вивчення та популяризації національного культурного надбання, моніторинг стану збереження, користування та функціонування пам'яток і контроль за дотриманням законодавства у питаннях охорони, збереження та управління національного культурного надбання, і координація дій з відповідними міжнародними організаціями. Така агенція здійснює свою діяльність через наступні механізми: створення цифрових образів об'єктів культурної спадщини, формування власної бази даних цифрових образів, зберігання цієї бази даних з використанням технології блокчейн, доступність і відкритість вітчизняної бази даних для світових інформаційних ресурсів, що стане внеском України до біг-дата світової культурної спадщини. І ми бачимо, як наші сусіди-поляки це дуже швидко зробили, і це сьогодні сучасні технології, які зможуть все ж таки зробити всі культурні надбання, а ми маємо тут від "Каменної могили", трипільської культури, скіфського періоду до сучасної культури колосальні-колосальні пам'ятки. І про це мусить знати не тільки кожен українець, а і вся світова спільнота.

Сьогодні потребує все ж таки наша країна політики розуміння, що культура є основою держава і вона мусить бути на першому місці. Це як було після Другої світової війни у

Франції, де де Голль сказав, що міністерство культури – воно мусить зараз об'єднувати людей, лікувати людей, воно мусить також робити майбутнє нашої держави. І сьогодні це дуже велика відповідальна роль. І мені бажалось би, щоб і Міністерство культури, комітет, який постійно працює, і він готовий до долучення всіх ініціатив від громадських організацій, від спільноти. Ми відкриті для вас, будь ласка, давайте ми разом зробимо так, щоб наше культурне надбання було і захищено, і про нього знав весь світ.

Дякую. І я дав можливість зберегти часу для наступних виступів.

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Справді, дуже вам дякую.

І ми переходимо до обговорення, до виступів в обговоренні. Я мушу вам зізнатися, принаймні в цьому скликанні, це вперше, коли на парламентські слухання запропонована структура, де виступи згруповані за певними темами, а виступи народних депутатів і посадових осіб виведені в самий кінець фактично наших парламентських слухань. Я вважаю, що це дуже добра практика, тому що це дозволяє депутатам спочатку почути, власне, всіх тих, хто прийшов щось сказати, а тоді мати можливість відрефлектувати на ті виступи, а не навпаки. І з огляду на цю нашу структуру ми переходимо до обговорення у такій темі, як "Нерухома культурна спадщина".

Я запрошую до слова президента Українського національного комітету Міжнародної ради з питань пам'яток і визначних місць Миколу **Гайду**.

Підготуватися Анатолію Антонюку.

15:38:08

ГАЙДА М.П.

Вельмишановна пані ведуча, пані і панове! За браком часу я опускаю аналітичну частину, пов'язану з аналізом стану збереження нашої культурної спадщини, але дуже коротку, і зупинюся на буквально таких перших кроках, які ми пропонуємо як Український комітет ICOMOS для реалізації в 2018-2019 роках для того, щоби зробити потім наступні кроки.

Ситуація, яка склалася в Україні з охороною та збереженням культурної спадщини, є доволі складною. В державі досі не існує єдиної чіткої системи державного управління справою охорони культурної спадщини. Створений 2002 року... створення в 2002 році Державної служби як урядового органу управління в системі Міністерства культури не забезпечило комплексного вирішення питань збереження, реставрації та використання пам'яток, оскільки сфера досліджень, консервації та реставрації, а також експертна

і дозвільна система залишилася в системі Мінрегіонбуду. А на місцях, в областях значних історичних містах органи охорони культурної спадщини, за винятком Львова і Одеси, не були створені. В зв'язку з загрозливими тенденціями втрати важелів державного управління справою охорони збереження та реставрації в Україні назріла необхідність врегулювання правових, організаційних та економічних відносин в сфері охорони культурної спадщини, приведення вітчизняної нормативно-методичної бази у відповідність до положень конвенції, як вже підкреслювалося, ЮНЕСКО та Ради Європи. Створення організаційно-правових передумов для залучення інвесторів до справи збереження, реставрації, використання пам'яток. От і вся аналітика коротка.

Тепер пропозиції конкретні. Пропозиції формування сфери охорони та збереження культурної спадщини України, які необхідно... Основні тактичні напрямки, які необхідно реалізувати в 2018-19 роках в сфері законодавства.

Впровадження змін до пам'яткоохоронного законодавства.

Перше. Ліквідація необґрунтованих поправок до Закону України "Про охорону культурної спадщини" яким ліквідовано центральний орган та замінено центральними органами охорони культурної спадщини. Таке трактування статті закону означає спробу відновлення діяльності пам'яткоохоронних структур часів УРСР, які підпорядковувалися різним міністерствам і відомствам, тобто веде до розпорошення. Ми вважаємо, що то не є

Закріплення законодавчого статусу центрального державного органу, чи то буде служба, чи агенція, то вже інше питання. Та збереження культурної спадщини України як урядової установи, дуже важливо. Утворення структур пам'яткоохоронної вертикалі в Україні з територіальною прив'язкою до адміністративної реформи. Закріплення законодавчо передачі повноважень у сфері охорони та збереження культурної спадщини на рівні регіональних, тепер обласних, структур пам'яткоохоронної вертикалі. Закріплення за центральним органом охорони та збереження культурної спадщини загальних управлінських, організаційних, наглядових та координаційних функцій.

Ми вважаємо, що залежність від, чим вищий ранг пам'яток тим всі питання повинні вирішуватися в Києві, невірними. Все-таки, за принципом діяльності наших колег з Європи, такі питання необхідно вирішувати на місцевому рівні.

Впровадження змін до інших законів України, тісно пов'язаних з Законом про охорону культурної спадщини. В першу чергу до Земельного кодексу України необхідно ув'язати питання, які стосуються земель історико-культурного призначення. Ми маємо дуже багато з тим проблем і непорозумінь. Необхідно врегулювати питання також з Законом про регулювання містобудівельної діяльності. У багатьох випадках закони пересікаються, накладаються.

Впровадження **реформ в адміністративно-управлінській сфері**. На рівні Міністерства культури відновити функціонування державної служби з метою підготовки кадрів та для управлінських структур Міністерства культури запасними державними адміністраціями організувати вишкіл майбутніх працівників сфери охорони культурної

спадщини, замінити підхід до формування державного реєстру, змінивши методику підходу. Ввести в дію регуляторні підзаконні...

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Дякую. Дякую.

Я запрошую до слова національного координатора Міжнародного центру вивчення питань збереження та відновлення культурних цінностей пана Анатолія **Антонюка**. Підготуватися Віктору Чабаю.

15:43:42

АНТОНЮК А.Є.

Шановна пані ведуча Оксана Іванівна і шановні учасники слухань! Верховна Рада України окремим законом затвердила приєднання України до Міжнародного центру вивчення питань збереження і відновлення культурних цінностей (ІККРОМ).

Основною діяльністю ІККРОМ є згідно статуту сприяння, збереження, відновлення культурних цінностей шляхом вивчення та поширення міжнародного передового досвіду стосовно науково-технічних та етичних проблем в цій галузі.

Враховуючи надзвичайно важливу тему парламентських слухань дозвольте мені як національному координатору ІККРОМ висловити декілька пропозицій, які, на наш погляд, можуть допомогти справі покращення охорони культурної спадщини.

Пам'ятки історії культури несуть в собі, якщо можна так сказати, генетичний код держави, хоч вони є і безмовні, але дуже важливі свідки різних історичних епох. Без них немає держави, немає нації. Тому, турбуючись про становлення держави, ми повинні приділити велику увагу пам'яткам історії, культури.

За післявоєнні роки і в часи, коли Україна здобула незалежність, в державі була створена міцна науково-проектна і виробнича база реставрації, найкраща в Радянському Союзі і одна з найкращих в Європі. Працею реставраторів відроджено сотні унікальних пам'яток архітектури, якими пишається Україна. На жаль, сьогодні майже ліквідовані науково-виробничі реставраційні центри, втрачені унікальні кадри професіоналів реставраторів. Якщо раптом з'явиться можливість фінансування реставрації пам'яток історії, культури, то знайти професіоналів виконавців буде надзвичайно важко.

Зруйнована державна система охорони культурної спадщини. За деякими винятками в обласних державних адміністраціях і історичних містах відсутні державні органи охорони культурної спадщини. Необхідно внести зміни до Закону України "Про охорону культурної спадщини" в частині створення в обласних, Київській та Севастопольській міських державних адміністраціях окремих самостійних підрозділів

охорони культурної спадщини, а також передбачити на законодавчому рівні можливість делегування їм повноважень центрального органу виконавчої влади, залишивши за центральним органом формування державної політики в цій галузі і контроль за її виконанням, що буде відповідати державній політиці щодо децентралізації повноважень.

Окрім того, необхідно **звернути увагу** Державної архітектурно-будівельної інспекції України на необхідність надавати дозволи на виконання будівельно-реставраційних робіт на пам'ятках місцевого та національного значення тільки при наявності дозволів державних органів охорони культурної спадщини.

Враховуючи обмежені можливості держави у виділенні бюджетних коштів на реставрацію пам'яток архітектури, необхідно підготувати **закон про залучені приватних, благодійних та інших інвестицій** в реставрацію нерухомої культурної спадщини з урахуванням світової практики.

Надзвичайно важливо на законодавчому рівні передбачити **створення електронного реєстру** нерухомих пам'яток культури, культурної спадщини **та електронного паспорту пам'ятки** за єдиною формою, забезпечивши вільний доступ до них.

В свій час таку роботу виконували науково-дослідні інститути. В даний час цих інститутів або не існує, або вони в такому стані, що не в змозі виконувати таку роботу. Тому необхідно максимально залучати студентів архітектурних і історичних вишів та громадських активістів з метою дослідження... Так, до речі, зроблено було в Польщі. З метою дослідження документування нерухомих пам'яток культурної спадщини необхідно створити **Національний центр документації**, надавши йому державну, організаційно-фінансову підтримку.

Закон України "Про охорону культурної спадщини необхідно привести у відповідність до рекомендацій міжнародних конвенцій та хартій, **доповнивши його розділом щодо особливостей управління об'єктами занесеними до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО**.

Останнім часом значна частина нерухомих пам'яток історії культури опинилась в приватній власності, що вторить велику проблему у зв'язку з неналежним виконанням власниками їх обов'язків по збереженню.

Тому необхідно на законодавчому рівні посилити відповідальність власників в разі необхідності узаконити механізми повернення таких об'єктів до державної або комунальної...

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Будь ласка, 30 секунд, завершуйте. 30 секунд, будь ласка, завершуйте.

АНТОНЮК А.Є.

Дякую. Разом з тим, передбачити збільшення розміру санкцій за порушення законодавства у сфері охорони культурної спадщини та запровадити механізм акумулювання таких коштів на спеціалізованих цільових рахунках з метою їх використання на охорону і реставрацію пам'яток. Крім того, спрямувати на такі рахунки частину коштів отриманих від туристичної галузі і використання пам'ятко-охоронної символіки.

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Дякую.

Запрошую до слова **директора інституту археології Національної академії наук України члена-кореспондента Національної академії наук України** пана Віктора **Чабая** і приготуватися Миколі Томенку.

15:49:51

ЧАБАЙ В.П.

Шановна Оксана Іванівна, шановні присутні, дозвольте нагадати декілька загальновідомих визначень. Археологічна спадщина є державною власністю. Археологічна спадщина є основним об'єктом дослідження археологів. Археологія – це комплексна наука головною метою якої є відтворення історичних процесів на основі аналізів залишків матеріальної культури. Інститут археології Національної академії наук України є провідною вітчизняною науковою установою в галузі археологічних досліджень, де є одним з найбільш авторитетних археологічних центрів Європи. На цей час в сфері охорони і використання археологічної спадщини існують три основні проблеми, вирішення яких вимагає втручання Верховної Ради.

По-перше, на початку 2000-х років в Україні була створена належна законодавча база щодо використання археологічної спадщини. На початку 2004 року Україна ратифікувала Європейську конвенцію про охорону археологічної спадщини також звану як Мальтійська конвенція головний міжнародно-правовий акт у сфері охорони археологічної спадщини. На підставі конвенції у 2004 було прийнято Закон України про охорону археологічної спадщини та внесені необхідні системні зміни до Закону України про охорону культурної спадщини.

Згідно з положеннями цих документів, руйнівним для археологічної спадщини проектом господарства освоєння територій мали передавати археологічні обстеження, що фінансуються коштом замовників зазначених проектів. Причому археологічні обстеження мали розпочинатися на етапі створення проектів. До 2011 року українське законодавство в сфері охорони археологічної спадщини поправу вважалось одним з найкращих в Європі.

Проте, у 2011 році Верховна Рада ухвалила Закон України про регулювання містобудівної діяльності та низку інших актів, яким всупереч міжнародним зобов'язанням України було скасовано проведення археологічних обстежень на етапі створення проектів. Тепер забудовник фактично на власний розсуд вирішує, чи слід проводити обстеження перед початком земляних робіт. Безумовно, на їх погляд не слід, бо так дешевше. Але в результаті знищені археологічні пам'ятки. Фактично колишній злочинній владі вистачило одного року, щоб погіршити одне з найкращих в Європі законодавств, а нам не вистачає чотирьох років, щоб повернутися до нормального стану справ.

Друга проблема. Останнім часом, у виступах політиків та засобах масової інформації, йдеться про передачу 500 тисяч гектарів земель сільськогосподарського призначення 20 тисячам фермерських господарств. Держава, передаючи землю у використання або власність, має знати, що в тій землі є та як можна використовувати цю землю. Наприклад, якщо на глибині до одного метра та на площі біля одного гектара розміщений середньовічний ґрунтовий могильник, то власник або користувач землі має отримати необхідні рекомендації щодо збереження цього об'єкту державної власності, тобто не всі види господарських робіт можливі на цьому гектарі. Та й самій державі не зайве було б знати, де і яка в неї є власність, і хто, і як її використовує.

Третя проблема. Загалом в Україні налічується близько 300 фахових археологів, що навіть менше, ніж депутатів у Верховній Раді. В сусідній Польщі, котра поступається Україні за площею в своїй території, працюють не менше 5 тисяч археологів, але навіть їхніх зусиль виявилось недостатньо під час масштабної реконструкції автомобільних доріг. І польським колегам довелося запрошувати зарубіжних фахівців, в тому числі і українських. Ця проблема є не тільки суто археологічною, але й загальнодержавна. Хронічне недофінансування протягом останнього півстоліття Національної академії наук України. Тобто з одного боку відсутність належного державного фінансування археологічної науки, з другого чинне законодавство, що підтримує забудовників, потенціальних руйнівників археологічних пам'яток. А в результаті втрачена археологічна спадщина і поступове зменшення кваліфікованих дослідників археологічної спадщини.

Таким чином пропоную. По-перше, прошу розглянути на відповідних комітетах, та винести на розгляд Верховної Ради, зміни до пам'ятко-охоронного законодавства. А саме законів України про охорону археологічної спадщини, які дозволять забезпечити виконання міжнародних зобов'язань України, а саме, проведення археологічних обстежень на етапі проекту розвитку територій. По-друге, прошу закласти в бюджет кошти на комплексну програму з археологічних досліджень для створення загальнодержавного кадастру археологічних пам'яток. І, по-третє, Національна академія наук потребує гідного державного фінансування. Через недофінансування потреб Національної академії, ми втрачаємо не лише в археології, а й усі українські... *(Оплески)*

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Дякую вам.

Запрошую до слова голову Фонду "Рідна країна", кандидата історичних наук, доктора політичних наук, професора Київського Національного університету імені Тараса Шевченка, ініціатора Всеукраїнської акції "Сім чудес світу" Миколу **Томенка** і підготуватися Анатолію Маціпурі.

15:55:22

ТОМЕНКО М.В.

Шановні колеги, кажу колеги, оскільки з багатьма з вами останні роки активно намагалися переконати різні влади, різних чиновників про те, що місія України в цьому світі бути унікальною державою, яка демонструє і показує найдавніші зразки високого рівня цивілізації культури від народної традиції до надзвичайно високого рівня архітектури.

Я наведу вам три факти, які покажуть реальний стан речей, в якому ми сьогодні знаходимося, і потім запропоную, що треба робити. Якщо ви зараз підете на Михайлівську і Софіївську площу, де у нас унікальний об'єкт Софія Київська і Михайлівський собор, ви побачите там Луна-парк, в якому, цей Луна-парк йому років 20, напевно. І я хочу запитати всіх тут присутніх, хоч в одній європейській столиці може київська влада поставити Луна-парк біля найвидатнішої пам'ятки ЮНЕСКО і Української історії? Там голосно розмовляти не може біля таких пам'яток, а не ставити Луна-парки.

За останні 10 років на реставрацію Маріїнського палацу, резиденції Президента, витрачено більше мільярда гривень, це більше ніж на всі решта історико-архітектурних об'єктів України.

Третій факт. Ми з вами говоримо про злочинну владу, попередню, теперішню, різну і так далі, і я вам хочу сказати, що сьогодні ми не спромоглися сформувати **нові наглядові ради у національних заповідниках** за останні роки. Подивіться, хто в наглядових рада, міністри Януковича, половина повтікали вже, половина прихильники "Руського мира". У нас що, немає в уряді часу наглядові ради зробити, щоб залучити туди меценатів, дослідників, науковців, які вболівають за Україну, чи міністри будуть Януковича керувати в наглядових рада? Невже це треба сто годин часу для того, щоб необхідно чітка і зрозуміла модель. Я підтримую колег, що рівень управління для такого напрямку є зневагою і абсолютним непорозумінням це статус або державного агентства або державної служби, яка була раніше, яка повинна працювати в системі і керувати цими об'єктами.

Система ЮНЕСКО.

Останній об'єкт ЮНЕСКО ми коли отримали? В Камбоджі в 2014 році. А передостаннє – Митрополичий палац у 2011 році. Хто займається підготовкою об'єкту? Я вам скажу хто бізнесмени, губернатори, які зібралися і вирішують, чи не податся нам в ЮНЕСКО. Ви бачили ці 16 об'єктів з 89-го

року? Та половина з них нікуди не годиться. Треба сісти найкращим найрозумнішим людям проаналізувати і зробити висновок не заступникам міністрам, при МЗС, які взагалі, не знаю, що вони в комісію входять ЮНЕСКО. Це повинна бути дієва структура фахівців, які сьогодні розпишуть і скажуть, що ми просуваємо – це 6 об'єктів, це що багато для України? Звичайно, мало. Але ми повинні знати не тому, що комусь щось приснилося і він подає об'єкт свої області, а ми повинні розуміти, що княжої України-Русі ми такий об'єкт подаємо, козацької доби такий об'єкт, України і держави 17-х 20-х це мусить позиціонувати стратегію представлення України, а не тому, що губернатор захотів.

Я абсолютно переконаний, що без **відновлення комплексної програми паспортизації** об'єктів ми нічого не робимо, програма закінчилася в 10-му році. Де нова програма? Я погоджуюсь з колегами, які говорять про електронний варіант, але ми мусимо мати ці паспорти. Якщо ми не маємо паспортів, що ми не маємо? Ми **не маємо охоронних договорів**. Що в Києві робиться? Ви знаєте, що коли закінчилась програма паспортизації я думаю, що не один паспорт згорів або зник, тому що ви подивіться, що робилося у попередні роки. Я можу уявити, що тут відбувалося. Тому **паспорти нам дають відповідальність користувачів, без паспорта немає охоронного договору (!?)**, без охоронного договору у нас горять готелі в місті Києві і ніхтонізащо не відповідає. Тому без електронного реєстру паспортів і охоронних договорів немає про що говорити.

Були мої колеги археологи, ви знаєте, що скоро у нас вся країна буде країною "чорних" археологів, якщо я археолог в університеті, я не можу отримати дозволу, бігаю, якщо я археолог заповідника. А "чорні" археологи скоро героями України будуть і виставлятися по всьому світу. *(Оплески)* Або ми повертаємо археологію в режим об'єкту, який є ключовою науки, або нічого не буде.

Казали **про реставраторів**.

Я спілкувався з ректором Київського університету будівництва і архітектури. Він на колінах просить, дайте можливість готувати реставраторів. В нас спеціальності немає "реставратор" у країні. Це – сама престижна спеціальність в європейських країнах. Ми мусимо почати готувати реставраторів і зробити їх вагомою складовою нашої роботи.

Друзі, хочу завершити. Поки в нас можновладці будуть будувати свої палаци, а не відновлювати наші історичні палаци, нічого в нас хорошого не буде. Але я вірю в те, що в нас були і Мазепи, і Острозькі, і інші класики, які свої гроші вкладали в Україну. Настане час, коли появляться українці, які почнуть вкладати в Україну.

Слава Україні!

(Шум у залі)

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Дякую.

Запрошую до слова генерального директора Національного заповідника "Замки Тернопілля" **Мацінуру** Анатолія. Підготуватися Івану Мищаку.

16:00:44

МАЦІПУРА А.В.

Христос Воскрес! Шановна пані головуюча, панове депутати, пане міністр! Я дякую, що все ж таки з такого невеличкого, значить, краю, як Тернопільщина, слово дали, як завжди говорю, "бідному директору". Не такий бідний директор. Значить він і колектив розуміє, що за тих 25 років, коли було створено заповідник, в наступному році буде виповнюватися, ми зробили деякий вклад у збереження пам'яток культурної спадщини. І ті заповідники, які були створені за часів України, які поступово створювалися і мінялися, як мінялася і сама держава, прекрасно розуміють ті всі болі, які в нас є зараз не тільки в державі, а в пам'ятко-охоронній роботі.

В першу чергу хотів би акцентувати... Да, є багато об'єктів, які є позитивні в нашому заповіднику. За останні три роки є прекрасні результати, експозиційні площі збільшилися до 5 тисяч квадратних метрів. Є відповідні структури у нас в організації, які займаються обслуговуванням туристів. Кожний рік збільшується частина цих коштів, але за останні три роки ця частина відповідно збільшилася. Чому збільшилася?

Тому що керівництво міністерства ввійшло в наші біди і збільшило фінансування. Звичайно, того фінансування недостатньо, близько 11 об'єктів ще перебувають в аварійному стані, яких вже треба рятувати і звертати, в першу чергу, значить, на це свою увагу. Але якщо ми відчуваємо розуміння зі сторони міністерства, хоть тут не один раз говорили, що державний орган з охорони культурної спадщини, я так само це підтримую, тому що з 2000 тисячного року, коли був прийнятий закон, ми не маємо повноцінних органів, значить, які би охороняли культурну спадщину зверху до низу, я говорю, повноцінних. І ці спроби, які були в різні часи перетягування з одного міністерства, другого міністерства, в Україні тими булавами міняються – так само до нічого доброго нас поки що не привели. Але я говорю ще раз, за останні три роки позитив є і він відчутний кожен день.

В Тернопільській області більше 6 тисяч пам'яток культурної спадщини, значить, нерухомих, але, коли в 94-му, 5-му році при відділі обласної архітектури був відділ, в якому нараховувалося 15 чоловік на спецкоштах, то зараз є один спеціаліст в управлінні культури головний, який займається 6 тисячами пам'яток. Нема про що навіть тут говорити.

Заповідники – це широкий спектр діяльності, починаючи від істориків, закінчуючи екологами, господарською роботою, археологами, це велика господарка і особливо, значить, в нас. Тому що у нас приблизно 200 гектарів території, 11 пам'яток

національного значення. І оці замки, замки як сказав, я перепрошую, я перепрошую, так само вже повторююсь, що замки потребують вже певного впливу. Але органи місцевого самоврядування в багатьох питаннях приймають заповідники як культурну організацію, яка повинна займатися тільки, значить, концертами, приймати делегації, не розуміючи того, що, в першу чергу, завдання кожного заповідника – це є збереження і реставрація пам'яток культурної спадщини.

На превеликий жаль, я рахую за потрібне просити міністерство все ж таки робити хоч якісь курси ліквідації неписьменності в питанні збереження пам'яток культурної спадщини для органів місцевого самоврядування. *(Оплески)*

Заповідники повинні мати право об'єктів охорони культурної спадщини на своїх територіях, часткові хоча б. Тому що сама територія і територія охоронних зон в деяких моментах пересікається з центральними частинами міста і іншими, і особливо ці невеличкі містечка, які в свій час зробили великий вклад в розвиток української історії, втрачають свою ідентичність. На превеликий жаль, навіть і є відповідна документація в заповідниках, мало хто звертає на нас увагу. Ми неодноразово звертаємося до органів прокуратури і інших. Але я впевнений в одному: якщо буде чітка вертикаль органів виконавчої влади щодо збереження пам'яток культурної спадщини, у нас буде якась відповідальність. Ми не можемо чекати завтра, тому що це завтра може закінчитися руйнацією цих пам'яток.

Врегулювання в першу чергу відносин, які би були на місцевому рівні, привело би великий... значить, дало якісь великі би здобутки для того, щоб наші пам'ятки були.

Відносно законів. Хотілось би відзначити, що віднесення пам'яток до ССЗ прирівняло їх до атомних електростанцій. Для того, щоб взяти відповідні дозволи чи погодження, коли нам потрібно зробити...

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Будь ласка, 30 секунд.

МАЦПУРА А.В.

...кілька квадратних метрів ліквідації тої чи іншої підпірної стіни, ми повинні... чи інші такі наші друзі, їхати в Київ і брати дозвіл, і особливо дозволи тяжко беруться в будівельній інспекції. Я навіть не хочу про це навіть і говорити.

Я хотів би ще раз звернути увагу до всіх присутніх, поздоровити зі святом, побажати міцного здоров'я, Господь Бог нехай всіх оберігає, ми робимо спільну справу. Слава Ісусу Христу! Слава Україні!

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Слава навік! Слава Україні!

І я запрошую до слова **завідувача науково-організаційного відділу Інституту законодавства Верховної Ради України, доктора історичних наук, професора кафедри культурології Національного педагогічного університету імені Драгоманова** Івана **Мищака**. Підготуватися Олексію Резнікову.

16:06:43

МИЩАК І.М.

Шановна пані головуєча, шановні учасники парламентських слухань, мабуть, всі ми виходимо з розуміння того, що культурна спадщина сьогодні є символом народу, символом держави, і відповідно потребує державного захисту і державної охорони, в основі яких лежить належне правове забезпечення.

Безумовно, чинне законодавство, профільне законодавство сьогодні змінюється і в цьому заслуга і парламенту, і уряду, і міністерства культури, і, головне, багатьох небайдужих громадян, які знову ж таки тиснуть на владні інститути. Але на сьогодні цього замало. Сьогодні ми повинні ставити питання про необхідність вироблення і реалізації чіткої державної політики у сфері охорони культурної спадщини. Головна проблема полягає в тому, що окремі суб'єкти цього процесу фактично рухаються до спільної мети, але різними шляхами. Чітке узгодження і координація їх діяльності можливі лише за ухвалення **Державної програми охорони культурної спадщини**. До речі, **єдина за роки незалежності Державна програма така була ухвалена в 2004 році, розрахована на період до 2010 року, але так і не була реалізована в повному обсязі**. І ті проблеми, які ставилися нею, і ті заходи, які передбачалися на її виконання, є актуальними і понині.

Чому назріла необхідність ухвалення саме державної програми? Аналіз роботи Міністерства культури якраз дає підстави говорити про і про розуміння тих проблем, які стоять сьогодні перед сферою, і про намагання їх вирішити в тому числі і в частині підготовки відповідних нормативно-правих актів. Однак, питання охорони культурної спадщини, як я уже зазначив, сьогодні належать не лише до царини відповідальності Міністерства культури. Для прикладу взяти питання дозволів і погоджень, які стосуються будівництва і реконструкції в охоронних зонах.

Пан **міністр** уже зазначив сьогодні про **ліквідацію історико-містобудівних об'єктів**. Безумовно, з точки зору міністерства, це сміливий крок і корисний, оскільки до них було багато нарікань, у тому числі і з претензією на корупційну складову, тобто з точки зору відкритості й прозорості це дуже корисний шлях.

Але разом з тим, надалі відповідне будівництво, реконструкція буде проводитись згідно з **історико-архітектурними опорними планами**. Як уже було зазначено, таких **на сьогодні затверджено лише 1/4 від історично-населених пунктів**, і тут потрібна величезна, просто колосальна робота і міністерства спільно з

органами місцевого самоврядування, щоб до кінця року довести цю цифру до бажаного максимуму.

Знову ж таки, історико-архітектурні опорні плани, які розробляються у межах містобудівної документації, відповідно до Закону "Про регулювання містобудівної діяльності", розробляються на базі державних будівельних норм. Державними будівельними нормами так само, до речі, регулюються багато інших питань, які стосуються будівництва, реконструкції в охоронних зонах. На жаль, державні будівельні норми чинні на сьогодні так само, до речі, як і найновіші державні стандарти в цій сфері, не є досконалыми. Вони потребують чіткого узгодження, у тому числі термінологічного навіть, з Законом "Про охорону культурної спадщини" і з іншими законодавчими актами. Але головне, вони потребують істотного доповнення в частині уточнення вимог і обмежень до потенційних забудовників, які і так не рідко зловживають нормами законодавства або просто ігнорують їх. *(Оплески)*

Ще одна проблема, яка пов'язана з децентралізацією і переданням повноважень органам місцевого самоврядування. З огляду на це необхідно провести велику роботу щодо розробки і надання останнім чітких інструкцій і необхідної методичної допомоги. Так, для прикладу, досі відсутній порядок визначення меж охорони пам'яток, немає методики визначення території пам'яток, потребує перегляду і порядок визначення категорій пам'яток для занесення об'єктів культурної спадщини до державного реєстру нерухомих пам'яток України. При цьому наявні акти органів місцевого самоврядування, навіть там, де вони є, дуже часто є застарілими і суперечать чинному законодавству. Що говорити про окремі регіональні, чи окремі місцеві програми, чи акти, якщо навіть у столиці України досі чинним є рішення Київської міської ради 79-го року про уточнення меж історико-культурних заповідників і зон охорони пам'яток, який знову ж таки уже не відповідає Закону "Про охорону культурної спадщини".

Тобто окрім базового напрямку оновлення законодавчої бази, нагальною є проблема напрацювання чітких підзаконних актів. Відповідні проблеми можна вирішити лише спільними зусиллями, зокрема, шляхом створення міжвідомчих робочих груп, але з обов'язковим залученням науковців і фахівців, які мають досвід як пам'яткоохоронної діяльності так і безпосередньо нормопроектувальної...

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Будь ласка, 30 секунд.

МИЩАК І.М. ... належну охорону культурної спадщини.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Дякую вам.

Запрошую до слова **заступника голови Київської міської державної адміністрації** пана Олексія **Резнікова**. Підготуватися Лілії Онищенко-Швець.

16:12:12

РЕЗНІКОВ О.Ю.

Доброго дня, шановні колеги! Шановна пані головуюча, шановна урядова ложа! Зі святом вас всіх – Міжнародним днем пам'яток. Хочу ще раз привітати, нагадати, що сьогодні дуже хороший день.

У зв'язку з тим дозвольте дуже коротко розповісти, що відбувається в Києві, що буде відбуватися в Києві.

Сьогодні ми маємо дуже такий потужний вплив громадськості, яка сьогодні реагує на негаразди, які пов'язані з культурною спадщиною. І, наприклад, через тільки одні електронні петиції було зареєстровано 51 звернення, 51 електронна петиція стосувалася в той чи інший спосіб охорони культурної спадщини. В середньому десь сумарно набрали 73 тисячі голосів. Дві з тих петицій набрало 10 тисяч голосів, і вони сьогодні є реалізовані... реалізуються.

Одна з таких, наприклад, це перша сама петиція, яка була успішна. Завдяки цій петиції **сьогодні в місті Києві вже створена електронна база по обліку пам'яток культурної спадщини**, яка є більшою і ширшою ніж офіційний державний реєстр, яким опікується шановне Міністерство культури. І ця база **сьогодні в пілотному проекті, до завершення року ми плануємо, що вона почне працювати в штатному режимі**.

Тому ми наголошуємо, що для цього непотрібно приймати жодних законів, це децентралізація в кожного в голові. Тому на місцях можна приймати такі рішення і рухатися з ними вперед.

Сьогодні в місті Києві 3.552 об'єкти культурної спадщини місцевого, національного значення та щойно виявлені. З них національного значення – 344, місцевого – 1980 і виявлених – 1 тисяча 228. Звісно, кожна з них потребує опису, паспортизації, про що говорив пан Микола **Томенко** в тому числі. Це велика кропітка робота, і на це потрібно, дійсно, фінансування для всіх.

Тому **ідея створення фондів джерела фінансування** таких витрат, в тому числі за рахунок штрафів, но вона нами абсолютно підтримується, і ми будемо сподіватися, що Верховна Рада, приймаючи зміни до законодавства, це обов'язково врахує.

Що ми маємо на сьогодні не тільки в місті Києві, а всюди в Україні?

Недосконала законодавча база, через яку є неможливим викуп примусовий охоронних об'єктів у комунальну власність, на сьогоднішній відсутність

спеціального резервного фонду для цих цілей, на сьогоднішній день недосконалість механізму притягнення до відповідальності недобросовісних власників.

Що роблять ці шахраї? Оформлюють пам'ятку на юридичну особу, там значні штрафи за порушення, починаючи від 130-140 тисяч гривень переводять право власності на фізичну особу. Опа, дуже просто, і вже 1.700 гривень – максимальний штраф, який можна накласти на фізичну особу.

Тому для того, щоб не чекати, коли вже все це зміниться,

авторський колектив Київської міської державної адміністрації написав зміни до законопроекту (?) і звернувся до депутатів Верховної Ради, дуже їм дякуємо.

Законопроект 8202 був зареєстрований 26 березня 2018 у Верховній Раді і ми очікуємо на його прискорений розгляд. В цьому законопроекті якраз і передбачено не тільки примусовий викуп через судовий позов до державної власності, а і до комунальної власності, що дасть можливість місцевим громадам, використовуючи власний бюджет, приймаючи рішення, які пам'ятки є дуже важливими для громади, фінансувати кошти, направляти кошти і давати компетенцію пам'яткоохоронним своїм агенціям на звернення до суду та викуповувати такі пам'ятки до комунальної власності територіальних громад. Це дуже важливі моменти, які сьогодні не врегульовані.

Так само в цьому законопроекті передбачено підвищення штрафних санкцій і підвищена відповідальність осіб, які порушують охоронне законодавство.

Так само зміни до Кримінального кодексу, тому що сьогодні наші консультації з прокуратурою говорять про те, що прокуратура насправді не можемо боротися з тими, хто доводить до руйнації, навмисно або ненавмисно, пам'ятки, і по суті ця кримінальна стаття не працює. Тому на сьогоднішній день вона потребує змін і в цьому законопроекті так само передбачені певні пропозиції.

На сьогоднішній день, не чекаючи все ж таки змін, що ми зробили вже в місті Києві. Сьогодні **створений окремий Департамент охорони культурної спадщини**. Знову ж таки сьогодні виступаючі говорили про це, що для цього треба законодавче врегулювання. Не потрібне вам законодавче врегулювання, робіть це самі, особливо якщо тут є представники обласних рад, ви в змозі це зробити.

На сьогоднішній день ми можемо ще похвалитися тим, що **ми пишемо окрему міську цільову програму по охороні культурної спадщини**, в якій буде передбачено в тому числі фінансування наших органів охорони, їх діяльності і можливість направлення тих коштів на розробку паспортів і іншу роботу з тими, хто перешкоджає нашим з вами спадщинам.

І дуже коротко. Пане Микола Томенко, Київ реагує дуже швидко.

На сьогоднішній день є доручення міського голови щодо цього луна-парку. Він простоїть до 22 квітня, після того доля цього Луна-парку вже вирішена. Тому дякую вам підказку.

І ми потребуємо включення до постанови Верховної Ради щодо рекомендацій створення центральної державної лабораторії або центру дослідження та консервації археологічних матеріалів: дерева, заліза, тканин та паперу. Сьогодні навіть проблема на Поштової площі не вирішується тому що ми не знаємо в Україні як консервувати дерево, яке знайдемо. Це проблема, на яку наголошують наші...

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Будь ласка, 30 секунд.

Дякую. Дякую. *(Оплески)*

Запрошую до слова начальника управління охорони історичного середовища Львівської міської ради лілію Онищенко-Швець. Підготуватися Ганні Бондар.

16:17:36

ОНИЩЕНКО-ШВЕЦЬ Л.С.

Шановна пані голово! Шановний пане міністре, колеги, депутати! Дякую за можливість поділитися з цієї високої трибуни думками про національне культурне надбання, значна частина якого розташована у Львові.

Протягом останніх 8 років у Львові діяв проект фінансований урядом Німеччини "Муниципальний розвиток і оновлення старої частини міста, завдяки якому Львів і інші історичні міста України переймали європейський досвід в управлінні містом в реставрації пам'яток.

Виклики, які нині стоять перед органами місцевого самоврядування обговорювались на щорічних академіях інтегрованого розвитку, які проходили у Львові, Ужгороді, Полтаві, Чернівцях.

Тому зміни до законодавства, які будуть сьогодні озвучені, напрацьовані в діалозі з представниками малих і великих історичних міст України.

Для збалансованих дій спрямованих на сталий розвиток історичного центру Львова прийнятий програмний документ "Інтегрована концепція розвитку старої частини міста". За прикладом Львова такі програмні документи опрацьовують Чернівці, Полтава, Вінниця і Житомир.

Основний акцент з Концепції збереження історичного міського простору, в центрі якого є людина, мешканець, користувач об'єкту культурної спадщини, його перший охоронець і одночасно потенційний руйнівник.

Для інформативності в доступній формі ми у Львові опрацювали довідки облаштування міста і запровадили програми реставрації окремих елементів пам'яток, основою яких є фахове виконання за умови співфінансування мешканців.

В результаті у Львові відреставровано сотні вікон, вхідних брам, балконів, сходових кліток. Частка мешканців є обов'язково, бо тільки долучившись фінансово, мешканці відчують відповідальність та піклуються про свій будинок.

Жоден місцевий бюджет не в стані витримати фінансового навантаження реставраційних робіт, особливо у Львові, де є понад 2 тисячі пам'яток національного і місцевого значення. За останні 7 років з міського бюджету виконано реставраційні роботи на 143 об'єктах культурної спадщини різних форм власності, причому третина, це пам'ятки національного значення. Співфінансування з державного бюджету, якого наразі обмаль, було б добрим знаком для міста, що є у світовій спадщині ЮНЕСКО.

Наші пропозиції по фінансуванню, опрацювати механізм дольової участі в фінансуванні реставраційних робіт з бюджетів різних рівнів з залученням частки власників пам'ятки. Окремою статтею доходу для реставрації пам'яток можуть бути штрафні санкції за неналежне використання та нищення пам'ятки. Віднедавна у Львові та Одесі діє система штрафних санкцій, що передбачає максимальні штрафи для юридичних осіб власників пам'яток. Для контролю заведення будівельних робіт припиненням самовільних робіт пропонуємо.

- 1) Перше. Створити на законодавчому рівні муніципальну будівельну поліцію з відповідними повноваженнями.
- 2) Друге. Істотно підвищити розмір штрафів за порушення законодавства в сфері охорони культурної спадщини особливо фізичних осіб та надати місцевим органам охорони культурної спадщини повноваження розглядати справи та накладати санкції.
- 3) Третє. Опрацювати механізм стимулювання для добросовісних власників пам'яток при виконанні реставраційних робіт.

Покарання не є самоціллю, важливо запобігти руйнацію. Як цього досягти.

Перша і важлива річ – це інформування власників. Наші пропозиції по інформуванню - це пов'язати державний електронний реєстр, як такий буде сформований, нерухомих об'єктів культурної спадщини, з реєстром речових прав на нерухоме майно. Спросити внесення об'єктів до реєстру. Замінити також охоронні дошки, які нині є копією радянських часів міжнародним знаком "Блакитний щит", затверджений Гаазькою конвенцією.

У Львові кілька разів проводяться практичні семінари підвищення кваліфікації майстрів-рестораторів дерева, каменю, металу, історичних тиньків, яких взяли участь понад 200 майстрів-реставраторів. Однак спеціалістів в галузі катастрофічно не

вистачає. Реставратори знаходять собі працю за кордоном, де їхні фахові знання і навички гідно оцінені.

Які б мудрі ДБНи не були написані сьогодні, завтра вони вже будуть застарілі як і розцінки на реставраційні роботи та матеріали в нинішній нестабільній ситуації.

Тому пропозиція звучить так: в зв'язку з особливим характером та специфікою реставраційних робіт,

- 1) дозволити проводити реставраційні роботи на базі індивідуальних розрахунків фахівців, з наданням можливості використовувати сучасні реставраційні матеріали і технології.
- 2) Повернути пам'ятки місцевого значення до класу наслідків СС2.
- 3) Дозволити проводити реставраційний ремонт окремих елементів пам'яток, за спрощеною дозвільною процедурою.

Громадські простори історичних міст нині засмічені надлишками реклами і вивісок. У Львові опрацьований порядок розміщення малих архітектурних форм, який періодично оскаржується. Тому пропозиція внести зміни в ці правила, надати можливість затверджувати місцеві правила вивісок та реклами.

Європейський досвід збереження культурної спадщини базується на довірі до фахівців і нам варто це перейняти.

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Дякую.

Я запрошую до слова **експерта з охорони культурної спадщини в урбаністичному середовищі**, пані Ганну **Бондар**. Підготуватись Рефату Чубарову.

16:23:03

БОНДАР Г.В.

Шановна головуєча! Шановні учасники парламентських слухань! Я хотіла би підняти сьогодні проблематику охорони культурної спадщини в сучасному урбанізованому середовищі наших міст. Сьогодні перед нашими українськими містами постало багато викликів пов'язаних з гармонізацією забудови в історичних центрах. В містах здебільшого спостерігається політична криза містобудівної документації, генеральні плани міст застарілі. Далеко не в усіх історичних містах належним чином розроблені і затверджені історико-архітектурні плани, і також не визначений статус земель історико-культурного призначення.

Головним інструментом гармонізації забудови є, очевидно, якісно розроблений, ретельно обговорений з громадою, належним чином погоджений і затверджений **історико-архітектурний опорний план**, який є складовою частиною генерального плану.

Із якими проблемами сьогодні стикаються міські адміністрації, і міські політики в цьому питанні? Згідно ДБН, склад та зміст історико-архітектурного опорного плану, в його складі має бути вся необхідна аналітична робота з виявлення об'єктів культурної спадщини, робота з архівними документами, натурні обстеження тощо. Однак фактично ця робота заснована на фіксації існуючого стану, без режимів використання територій так званого охоронного зонування. В містах, де розроблені плани зонування, так звані зонінг. Відповідні режими вказуються саме в цій містобудівній документації, однак ми знаємо, що вже в першому читанні пройшов законопроект 6403, який взагалі скасовує зонінги і навіть в тих містах, де є розроблені і затверджені зонінги, питання охоронюваних зон, воно просто підвісне в повітрі.

- 1) Необхідно внести відповідні зміни до ДБН, склад та зміст **історико-архітектурного опорного плану** і внести до його складу розділи, що визначають режими використання територій і земель історико-культурного призначення.

Іншою проблемою є недосконала система громадського обговорення такого важливого документу як історико-архітектурний опорний план. Зокрема, Постановою уряду 555 про порядок проведення громадських слухань щодо врахування громадських інтересів під час розроблення проектів містобудівної документації, регулюється обговорення саме містобудівної документації, до якої, за законодавством, не входить історико-архітектурний опорний план.

- 2) Відповідно необхідно розробити **порядок громадського обговорення**, щоб громада дуже чітко розуміла, який документ приймають міські політики.

Але навіть при наявності якісно розробленої документації виникають нові виклики щодо гармонійного втручання до історичного середовища об'єктів нового будівництва і об'єктів реконструкції. Сьогодні відповідальність за забудову здебільшого несуть замовники і архітектор. Органи влади значно обмежені у повноваженнях втручання в архітектурний образ об'єктів будівництва. Архітектурні містобудівні ради мають рекомендаційний характер і обов'язкові лише при розгляді містобудівної документації, а не окремих об'єктів, громадські слухання для окремих об'єктів також не передбачені. Яким чином боротися з цим викликом? Ми маємо усвідомити, що якість архітектурного проекту – це якість нашого довкілля і відповідно довкілля, яке формує наше суспільство.

Сьогодні Закон "Про публічні закупівлі" дає замовникам будівництва можливість використання трьох процедур, це відкриті торги, це конкурентний діалог і переговорна процедура за результатами архітектурного конкурсу.

Майже 100% замовників використовують процедури відкритих торгів, яка не підходить для замовлення таких складних інтелектуальних продуктів, як проект архітектурний або проект містобудівної документації, тому що єдиним критерієм відбору є ціна, у кого

нижча ціна, той і перемагає. Про те, що відкриті торги не підходять для замовлення проектів, говорить і європейське законодавство, зокрема, Рада архітекторів Європи чітко вказує на те, що найкращим способом забезпечити якість є конкурси архітектурних проектів. Насправді постановою уряду 1999 року, дійсно, вимагається проведення архітектурних конкурсів щодо об'єктів, що розміщуються в зоні охорони пам'яток історії та культури. Однак, всі ми знаємо, що в Україні за невиконання даної вимоги уряду жоден забудовник не був притягнутий до відповідальності.

Сьогодні конкурсна практика стикається з великою кількістю проблем: це застаріле законодавство, яке неувідповіднене до міжнародного, мала поширеність конкурсної практики, нехтування вимогами щодо необхідності проведення конкурсів, відсутність ринку надання послуг з професійної організації конкурсів і відповідна відсутність процедур з реалізації конкурсних проектів.

3) Однак, конкурсна практика поступово поширюється. Вочевидь, найближчим часом ми маємо переглянути цю постанову уряду, яка регулює організацію проведення архітектурних конкурсів, увідповіднити її з міжнародною практикою і розробити всі необхідні процедури для можливості реалізації конкурсних проектів.

І на останок. У Законі України "Про публічні закупівлі" серед видів діяльності та визначення категорії послуги та роботи, взагалі не визначено одного з основних видів діяльності з охорони культурної спадщини, а саме створення науково-проектної документації.

ГОЛОВУЮЧИЙ.

30 секунд, будь ласка.

БОНДАР Г.В.

Фактично унеможливорює саму закупівлю проекту реставрації в законний спосіб для можливості замовлення проектів реставрації пам'яток культурної спадщини,

4) необхідно увідповіднити Закон України "Про публічні закупівлі" із Законом України "Про охорону культурної спадщини" в частині закупівель науково-проектної документації.

Дякую. (Оплески)

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Дякую.

Я запрошую до слова голову Меджлісу кримськотатарського народу пана Рефата Чубарова, народного депутата України і підготуватись Оксані Величко.

16:28:50

ЧУБАРОВ Р.А.

Шановна пані голово, шановні колеги! Політика російсько-окупаційної влади в тимчасово окупованому Криму спрямована на те, щоб повністю подавити волю людей: підкорити їх російській владі, а всіх тих, хто не піддається залякуванню витіснити за межі Кримського півострова. Багато експертів характеризують кримське суспільство, внаслідок чотирьох років окупації, використовує словосполучення "півострів страху": насильницькі викрадення людей, масові обшуки домів, арешти, незаконні засудження невинних людей – це жахливі реалії Криму в умовах російської окупації.

На тлі безпосередньої загрози людському життю не менша загроза нависла над історико-культурною спадщиною Криму і особливо над пам'ятками кримськотатарської історії та культури, які, як відомо, ніяк не вписуються в російську парадигму історії Криму та свідчать про повну нікчемність пошуку російськими окупантами якихось духовних скріп на чужій для них землі.

Ми дякуємо пану міністру Нищуку, який у своєму виступі акцентував увагу також на зусиллях української держави щодо врятування, власне, Ханського палацу та інших історичних споруд комплексу "Ханський палац". Дійсно, завдяки Міністерству закордонних справ, і тут присутній, приймає участь в нашій роботі заступник міністра пан Кислиця, завдяки Міністерству культури України, Меджлісу кримськотатарського народу, організації діаспори кримських татар питання рятуння історичних споруд комплексу "Ханський палац" набуло міжнародний рівень. Мова йде про те, що під виглядом проведення нібито реставраційних робіт російська окупаційна влада відверто нищить національну святиню кримських татар – Ханський палац, який, безумовно, асоціюється, і не лише у кримських татар, з 300-літньою державністю корінного народу Криму.

В новітній історії кримськотатарського народу Ханський палац відігравав і відіграє роль центру політичних процесів, визначавших долю корінного народу Криму, переламні етапи його історії. Саме тут, у Кримському палаці, у грудні 1917 року розпочав свою роботу перший Курултай кримськотатарського народу, який оголосив Кримську Народну Республіку. До речі, одним із перших рішень створеного Курултаєм уряду, було рішення щодо створення на базі Ханського палацу Музею історії та культури кримських татар. За майже півстоліття вигнання кримськотатарського народу фонди Ханського палацу були обмежені для вивчення та використання науковцями. Крім того, неодноразово вилучилися надцінні експонати і передавалися в російські музеї. Отже, не зважаючи на втручання ЮНЕСКО, зусилля української держави, кримськотатарської громадськості, урядів інших країн, Росія все ігнорує. Зрозуміло, що ми покладаємо певні надії на реалізацію рекомендацій виконавчої ради ЮНЕСКО щодо моніторингу за ситуацією в Автономній Республіці Крим. Вже таких рекомендацій було

підтверджено, ну, 9 разів і це говорить про послідовність ЮНЕСКО. Але не маємо жодних механізмів для того, щоби змусити Росію реагувати на всі ті вимоги, які стосуються збереження пам'яток культури і історії в тимчасово окупованому Криму. Ми розуміємо, що і Росія буде протидіяти в будь-який спосіб для того, щоб не допустити моніторингову місію ЮНЕСКО на територію окупованого Криму. Ми тому пропонуємо в наші рекомендації, ми приймемо участь в їхньому доопрацюванні після цих слухань, вписати ще пункти, які би розширювали би можливості української держави в міжнародних організаціях щодо переслідування російських окупантів і конкретних виконавців, які знищують українські, кримськотатарські пам'ятки в окупованому Криму.

Дякую вам. *(Оплески)*

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Дякую вам.

Запрошую до слова експерта ради Реанімаційний Пакет Реформ пані Оксану **Величко**. Підготуватися Олені Рофе-Бекетовій.

16:34:06

ВЕЛИЧКО О.В.

Доброго дня, шановні пані та панове! Окрім Реанімаційного Пакету Реформ я представляю ще урядово-громадську ініціативу "Разом проти корупції", що є платформою для взаємодії експертів, кращих галузевих експертів і представників міністерств, і на охорону культурних пам'яток ми дивимося крізь призму корупції.

Основними ризиками та практиками в цій сфері ми вбачаємо:

- 1) практики свідомого руйнування пам'яток з метою подальшої їх комерційної забудови;
- 2) відсутність єдиного реєстру культурних пам'яток як єдиної захищеної бази даних і ризику вилучення пам'яток з цього реєстру;
- 3) відсутність історико-архітектурних опорних планів, які можуть обмежувати забудовників;
- 4) відсутність чітких процедур надання дозволів і погоджень в межах містобудівної та землевпорядної документації, неузгодженість законодавства в цій царині;
- 5) відсутність єдиної дієвої структури управління культурною спадщиною.

Як уже було зазначено представниками уряду, паном міністром, нашим спільним здобутком є скасування досить сумнівного інструменту історико-містобудівного обґрунтування, яке фактично дозволяло забудовникам обґрунтовувати необхідні їм потреби і будувати те, що їм хочеться.

Водночас тими рекомендаціями, які ми надали б на майбутнє, оскільки попереду дуже багато роботи, ми б сказали, що це таке:

- 1) прискорити прийняття проекту Закону України про внесення змін... про регулювання містобудівної діяльності (6403), принаймні в тій частині, де там визначається **історико-архітектурний опорний план** як вихідні дані для розроблення документації з просторового планування;
- 2) прийняти закон, який створить можливість **відчуження культурних пам'яток** – те, про що Київ говорив, - у власників, які своїми діями чи бездіяльністю сприяють їх руйнуванню.
- 3) Можливо, скажу досить різко, але розглянути можливість запровадження **мораторію на будівництво в історичних ареалах населених пунктів, там, де немає історико-архітектурних опорних планів**. (Оплески) Є підтримка.
- 4) Створити **електронну базу даних**. Безперечно, про це вже говорилося, вона потрібна.
- 5) І спільно з експертами пропонуємо напрацювати зміни до Закону України "Про охорону культурної спадщини", які передбачатимуть: деталізовану та прозору процедуру видачі органами охорони культурної спадщини **дозвільних документів**, чітке регулювання повноважень між центральними і місцевими органами охорони культурної спадщини,
- 6) запровадження чіткої, прозорої і зрозумілої процедури того, як об'єкти культурних пам'яток попадають **до державного реєстру і як вони з нього вилучаються**,
- 7) запровадження дієвих інструментів **притягнення до відповідальності** за умисне руйнування об'єктів культурної спадщини.

І оскільки наші ключові партнери – **Українське товариство охорони пам'яток (УТОПІК)**, - які фактично були ініціаторами цих слухань, так і не змогли отримати можливості доповісти тут, тому озвучу пропозицію товариства:

- 1) Виділити з-під порядкування Міністерства культури України Управління охороною культурної спадщини та організувати його в центральний орган виконавчої влади **Національну агенцію** з питань культурного надбання і підпорядкувати її Кабінету Міністрів України з територіальними підрозділами у всіх областях та районах. Багатьма зазначалася ця пропозиція. (Оплески)

Для усунення дублювання функцій на Національну агенцію покласти спрямування та координацію діяльності всіх державних науково-дослідних, проектних, науково-виробничих підприємств та установ в сфері збереження культурної спадщини.

Покласти на Національну агенцію створення та впровадження електронної системи Державного реєстру нерухомої культурної спадщини, єдиного Державного реєстру спеціалістів, установ та організацій в галузі збереження культурної спадщини і забезпечення діяльності органу та сертифікації фахівців.

З приємністю чую, що багато пропозицій, які тут прозвучали від багатьох розумних людей, повторюються. То ж є вірогідність висока, що вони будуть почуті та враховані.

Дякую за увагу. *(Оплески)*

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Дякую.

Запрошую до слова директора Благодійного фонду "Харків з тобою!" Олену Рофе-Бекетову.

Підготуватися Ярославі Хортяні.

16:38:04

РОФЕ-БЕКЕТОВА О.Ф.

Доброго дня, шановна пані головуєча, шановні учасники парламентських слухань! Те, що відбувається зараз з нашою культурною спадщиною, нерухомою культурною спадщиною по всій Україні є знищенням нашої історії, нашої ідентичності, бо саме архітектура, її різноманітні стилі та археологічні знахідки є найбільш научними доказами переживання нашої спільноти в тих чи інших історичних епох.

Подивіться, що відбувається. Цими днями було знищено пожежею найстаріший бароковий палац Лівобережжя, пам'ятка національного значення, пам'ятка архітектури палац Шидловських в Старому Мерчику (це Харківська область). Системно знищуються будинки, в яких жили і творили відомі українці. Наприклад, в Харкові - це дом Сурукчи, дом Слатіна, дом Бекетова. Вибачте, будинок. Будинок Сквороди в Харківській області.

Знищуються будинки, які створюють неповторні архітектурні ансамблі в містах. Наприклад, в Полтаві - це будинок колишнього кадетського корпусу або соцістечко в Запоріжжі. Знищуються будинки, які несуть в собі... Вибачте. Які несуть в собі атмосферу своєї епохи, наприклад, дом Руссова в Одесі. Знищуються неповторні архітектурно-природні комплекси, такі як Замкова гора в Києві або розорюються археологічні культурні шари поселень і городищ від доби палеоліту до козаччини, як це відбувається знову таки в Харківській області. Але, якщо ми хочемо, щоб світова спільнота відносила до нас з повагою, якщо ми хочемо, щоб в Україну вкладались гроші, інвестували гроші, ми перш за все маємо самі поважати себе і демонструвати високий рівень культури, а не варварські руїни посеред обласних міст та маленьких містечок.

Ми маємо зупинити цей шабаш безкультур'я та визначити наступне.

- (1) Перше. Закон України "Про охорону культурної спадщини" зараз є чудовим полотном з зображенням казана на вогні за яким нічого не відбувається. Якщо ми хочемо їсти або зберігати культурну спадщину для наступних поколінь, ми маємо взяти справжній казанок, розвести справжній вогонь та зварити справжню кашу, тобто в термінах законодавства це означає ми маємо розробити механізми та порядки роботи закону. І це має стати одним з найближчих і найважливіших завдань для Кабінету Міністрів і міністерства, профільного міністерства. А Верховна Рада разом з громадськістю має проконтролювати виконання цього завдання та знайти можливість для покарання у випадку бездіяльності, бо ще з 2010 року Кабінет Міністрів не затвердив порядок надання дозволів, погоджень і висновків органами охорони культурної спадщини, що серед іншого і призвело до нашого сьогоденного стану, коли кожен читає і розуміє закон таким чином як вигідно йому, а не державі.
- (2) Друге. Якщо ми хочемо, щоб пам'ятки культурної спадщини були відреставровані та повернуті до життя, ми маємо зробити умови сприятливі для майбутніх меценатів та інвесторів. Ми наполягаємо на необхідності внесення змін до Податкового кодексу України, які будуть стимулювати та захищати інтереси законослухняних бізнесменів та меценатів.
- (3) Третє і основне, це корупційні ризики. Треба визнати, що знищення пам'яток відбувається насамперед не через низький рівень культури наших чиновників. Навпаки, рівень високий, такий, що дозволяє розуміти, де саме і за що саме можна отримати хабара.

Ситуація, що склалася зараз в країні, це результат роботи корупційних схем, які пов'язують між собою чиновників та фахівців. Бо саме фахівці складають висновки, завдяки яким пам'ятки культури, архітектури або історії виводяться з охоронних списків. Саме фахівці розробляють проекти реконструкції там, де можлива тільки реставрація. І саме фахівці вступають в змову з замовниками і на етапі вже виконання робіт змінюють матеріали, постачальників, технології. Якщо ми хочемо зсунути з мертвої точки роботу закону та законодавчих нормативних актів, ми маємо виключити всі резони, які є або прямим запрошенням до корупції, або її завуальованою провокацією.

Отже, я прошу Комітет з питань культури і духовності, а потім і всіх народних депутатів підтримати законопроект про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо збереження об'єктів культурної спадщини, який був розроблено в рамках проекту "Закон на захисті культурної спадщини України". Він пропонує чітке і повне розмежування повноважень центральних та інших органів охорони культурної спадщини. Зобов'язує Кабінет Міністрів розробити відповідні регламенти...

ГОЛОВУЮЧИЙ. 30 секунд, будь ласка.

РОФЕ-БЕКЕТОВА О.Ф. Дякую.

Запроваджує норми щодо взаємодії з органами архітектурно-будівельного контролю та інформування про пам'ятки, що дозволить усунути корупційні схеми проведення будівельних робіт на пам'ятках.

Крім того, ми просимо додати в рекомендації сьогоднішніх парламентських слухань рекомендації Кабінету Міністрів розробити та затвердити впродовж трьох місяців порядки надання органами охорони культурної спадщини дозволів, погоджень і висновків, а також відповідних методичних рекомендацій, розробити та затвердити...

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Дякую.

Я запрошую до слова першого заступника президента Світового Конгресу Українців пані Ярославу Хортяні.

І ми переходимо до іншого розділу, де прошу підготуватися пану Сергію Коту.

16:44:05

ХОРТЯНІ ЯРОСЛАВА.

Шановна пані головуєча, шановний пане міністре, дорогі українці! Я маю честь виступити від імені Світового Конгресу Українців і хочу почати свою доповідь з вислову великого політика англійського Черчилля, коли до нього принесли бюджет країни у час Другої світової війни, і він побачив, що рубрика культура написано нуль. Спитався: а чому? А він каже: бо у нас війна. І тоді задав Черчилль питання: а за що ми воюємо тоді?

Наші хлопці, які воюють на фронті, вони воюють за державну цілісність України, але і воюють за нашу культурну спадщину. Що об'єднує нас, українців за кордоном, це якраз культурна спадщина з вами, з українцями України. Це культурна спадщина, якою пишаємося і ми за кордоном. І наша культурна спадщина викликає шану в країнах нашого проживання.

Двадцятимільйонна українська діаспора, розпорошена по всьому світу, є цінним скарбом для українського народу, української держави. Ми не тільки зберегли себе як частину українського народу, а й бережемо і примножуємо нашу культурну спадщину в країнах нашого проживання. Завдяки діаспорян, їх відданості, любові та шані до свого історичного минулого ще в часи бездержавності ми вважали своїм пріоритетом, пріоритетом своєї діяльності зберегти та охороняти культурну спадщину своїх предків, бо добре знаємо і розуміємо, що той народ, який не цінує і не дбає про збереження свого культурного надбання, приречений на зникання.

Перше, за що взялися українці, які попали 100 років чи 150 за кордон, будували церкви, читальні, бібліотеки, музеї, архіви. Це вже наше культурне надбання. Але є українське автохтонне населення, а це Польща, Румунія, Хорватія, це автохтонне населення, яке нікуди не виїжджало, живе тисячу років... Це культурне надбання зберігається завдяки ентузіазму цих українців і, звичайно, використовуються кошти країни нашого проживання. Але цього мало, ми повинні об'єднати свої сили, щоб зберегти наше культурне надбання за кордоном. Довгими роками ми пробували донести до українців в Україні той факт, що великий унікальний пласт нашої культурної спадщини знаходиться поза межами України. Україна, як держава, повинна дбати не тільки про своє культурне надбання в державі, а і про те, що знаходиться за кордоном. Там, де зникають наші пам'ятки, там зникають українці, там заходить "русский мир" і каже: "Це моє!". *(Оплески)*

Майже в кожній країні, яка береже своє історичне минуле створені державні центри по охороні культурної спадщини, працюють серйозні програми та фонди фінансування цієї діяльності.

Хочу привести вам приклад з країни, якої я приїхала, Forster центр в Угорщині, який працює недавно, між іншим, пару років, 5 років. Центр займається цей виключно охороною культурної спадщини угорців за кордоном, де є чітко поставлені цілі, є плани на рік, не на 5 років, не п'ятирічку будують, рік, що ми зробили, що ми зберегли та плани на наступний рік.

Центр, на мою думку, що найбільша проблема це те, що є незнання, необізнаність в українському суспільстві, які культурні цінності зберігаються і зберігають українці за кордоном.

Відомо тут в Україні про унікальні дерев'яні церкви Мароморощини в Словаччині, Польщі, Канади, про неповторні музеї Свитник у Словаччині, Нью-Йорку, Стенфорду, це північна Америка. В Стенфорді, між іншим, зберігається 70 тисяч книг. Це найбільша бібліотека українців за кордоном. Зберігаються унікальні, неповторні колекції народного образотворчого мистецтва та релігійні реліквії навіть є від XII до XX століття. А чи знають в Україні, в якому стані знаходиться колишній центр НТШ у Франції Сарсель, де зберігаються унікальні архівні документи Української Народної Республіки чи перша енциклопедія Кубійовича. Можна було б разом з українцями, з діаспорою із України створити центр в Парижі, об'єднати бібліотеку Симона Петлюри і НТШ, цим самим створити протипагу "русскому миру" у Франції.

Впевнена, що мало хто обізнаний з діяльністю тих людей, які берегли у Франції цвинтар, де поховано 3 тисячі українських полонених під час Другої світової війни...

ГОЛОВУЮЧИЙ.

30 секунд. Будь ласка, завершуйте.

ХОРТЯНІ ЯРОСЛАВА.

...Світова рада культури при СКУ яку очолює, до речі, велика меценатка Ганна Кісіль, протягом десяти років працює над тим. І закликаю Україну підтримати програму створення електронного реєстру. Тому ми підтримали проект Львівської політехніки створити віртуальний музей української діаспори, до чого я закликаю і вас допомогти разом. Нам не гроші потрібні, нам потрібне ваше духовне, культурне знання.

Слава Україні!

Дякую. *(Оплески)*

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Дякую вам дуже.

Ми переходимо до наступного розділу, який буде присвячений обговоренню захисту і збереженню рухомої культурної спадщини.

І перед тим як надати слово керівнику центру дослідження історико-культурної спадщини України інституту історії України Національної академії наук України пану Сергію Коту, я хотіла би зазначити, що я запрошую до трибуни пана Сергія. Немає його? Є. Підходьте, будь ласка. Я тим часом просто зверну увагу на те, що ми вибилися з нашого графіку вже понад 20 хвилин. І у мене є пропозиція. Я сподіваюся, що до цього поставляться з розумінням всі, щоб ми зберегли Регламент по 5 хвилин для усіх гостей, тобто учасників парламентських слухань. Але, щоб для народних депутатів, які мають час і нагоду скористатися цією парламентською трибуною набагато частіше, щоб ми скоротили Регламент до 3-х хвилин, і обмежити їх виступ в такий спосіб. Сподіваюся, що не буде заперечень стосовно цього.

Дякую.

Прошу.

16:51:06

КОТ С.І.

Дякую.

Шановна пані головуюча, шановний пане міністр, пані заступниці міністра, шановні колеги і багато тут є друзів пам'яток охоронців. Я перепрошую, але я прошу вважати мій виступ завершенням першої частини, бо я саме так готувався.

Дорогі друзі, як кожному з вас мені, безумовно, є що сказати по багатьох проблемах, які існують в сфері охорони пам'яток. Скажу, що до Комітету з питань культури і духовності направлена офіційна моя аналітична записка, як експерта, на 42 сторінки і 15 пунктів рекомендацій, багато з яких співпадають з тими думками, які тут пролунали, і які я також на експертному рівні підтримую.

Я хотів би зосередитись на одній проблемі, яка в силу певних обставин, поки що не пролунала і не ввійшла в ті документи, які нам роздані. Це є питання підготовки томів Зводу пам'яток історії та культури України. Це на сьогодні фундаментальне енциклопедичне, науково-довідкове видання про всі відомі на її території нерухомі пам'ятки археології, історії, архітектури, містобудування, монументального мистецтва, науки і техніки, які мають історичне, наукове, культурне, художнє значення. І незалежно від того, чи є вони на обліку, чи ні, науковці вважають, що це об'єкт вважають, що це об'єкт, який заслуговує на увагу? Він має бути включений до томів Зводу.

Станом на сьогодні, практично це є єдиний загальноукраїнський, загальнонаціональний масштабний проект, який об'єднує всі області України спільною програмою виявлення, дослідження і опису нерухомих пам'яток. В якому поєдналися зусилля державних установ, громадських організацій, взагалі, великого пам'ятко-охоронного активу України. Фактично це можна назвати унікальною великою енциклопедією пам'яток України. Заплановано підготувати 28 томів Зводу, по тому, на кожную область, Автономну Республіку Крим, міста Києву і Севастополю, та окремий том про пам'ятки української діаспори.

За час роботи над томами Зводу, проведена в областях України, бо там працюють місцеві авторські колективи, колосальна робота по виявленню, верифікації, документуванню і опису на наукових енциклопедичних засадах, об'єктів культурної спадщини. Спільними зусиллями авторських колективів, головної редколегії Зводу, за підтримки місцевих адміністрацій, органів місцевого самоврядування, станом на сьогодні, опубліковані, тобто вийшли друком, перша і друга частини першої книги, тому Зводу - "Київ". Підготовлена, рекомендована до друку третя частина, завершальна, словникової частини тому "Київ". І я з вдячністю хочу сказати, що ми з нинішньою командою КМДА маємо порозуміння, як знайти можливості для того, щоб, можливо, ще цього року ця третя заключна частина тому "Київ" вийшла друком. Підготовлено на сьогодні повністю том "Зводу" пам'яток по Сумській області, перші частини тому по Запорізькій області, місто Запоріжжя, очікуємо найближчим часом в цьому році перших частин томів "Зводу" по Закарпатській, Івано-Франківській, Київській, Львівській, Хмельницькій, Чернівецькій, ряду інших областях. Окремо, очевидно, слід відзначити досвід Вінницької, Дніпропетровської, Житомирської, Івано-Франківської, Полтавської, Харківської, Чернігівської областей, де на системній базі проводиться порайонне обстеження територій і готуються одразу друком порайонні випуски матеріалів до томів "Зводу", які одразу це вводять, ці матеріали, в науковий обіг.

Хочу сказати, що з часу початку російської агресії, робочій групі редколегії "Зводу" вдалося вивезти з Криму підготовлені, готові, які на той час були, матеріали по пам'ятках Криму і по місту Севастополю. Вони були оперативно опрацьовані, опубліковані в Інтернет і тим самим ми ствердили наші права на ці об'єкти. Що треба

зробити? Питання "Зводу" регулюється на сьогодні Постановою Кабміну 1992 року і двома указами президентів України 2000 року і 2007 року. відбулися зміни в системі органів управління, яких ось вже нема, у яких змінили повноваження. Назріло питання актуалізувати на державному рівні, підготувати нові документи з цього приводу.

Сьогодні ведеться широке обговорення нового проекту Указу Президента з питань підготовки...

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Будь ласка, 30 секунд завершити.

КОТ С.І.

учасників парламентських слухань підтримати і звернення до Кабінету Міністрів України на його рівні, розглянути питання актуалізації роботи над "Зводом" пам'яток України і прийняття нової постанови, яка б вивела цей проект вже на завершальну стадію.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Дякую.

Я запрошую до слова директора Центрального державного історичного архіву України пані Ольгу Музичук. Підготуватися Тарасу Возняку.

16:56:53

МУЗИЧУК О.В.

Доброго дня, шановна пані головуюча, шановні колеги. За висловом всесвітньо відомого англійського письменника Джорджа Орвелла, той хто контролює минули - контролює майбутнє. Цей вислів має стати девізом держави по відношенню до питання збереженості документальної спадщини власного народу.

Сьогоднішні парламентські слухання привертають нашу увагу до однієї зі складових національної культурної спадщини: документів Національного архівного фонду України, що зберігаються в державних архівах, які за законодавством віднесені до закладів культури загальнодержавного значення. Ставлення української держави до збереження та використання власних інформаційних ресурсів набуває особливого

значення сьогодні, коли наша держава знаходиться у стані гібридної війни і документи Національного архівного фонду мають розглядатися не лише, як пам'ять минулих століть, а як інформаційна складова цієї війни, як підґрунтя для піднесення національної свідомості, здобуття перемоги та виховання майбутніх поколінь.

Однією з провідних архівних установ нашої країни є наш Центральний державний історичний архів України місто Київ, який веде свій початок від 1852 року, коли в Києві від Вільно і Вітебську були утворені Центральні архіви для зберігання давніх актових книг. На сьогодні колекція архіву налічує понад 1 мільйон 300 тисяч одиниць зберігання за період від XII до початку XX століття, які є безцінним джерелом для вивчення у першу чергу історії державності нашої країни, спроб здобуття незалежності та розбудови державного устрою. Від 1972 року архів розміщується у комплексі споруд Центральних державних архівних установ, по вулиці Солом'янській у Києві. Про те за понад 45 років існування нашого архівного комплексу інженерні системи будівель повністю зношені, жодного разу не проводився капітальний ремонт, архівосховища заповнені документами майже більш ніж на 100-відсотків. На подолання критичної ситуації щодо відсутності в незалежній Україні, єдиній країні пострадянського простору, проектів спорудження нових приміщень для архівних установ у 2007 році було прийнято Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про затвердження проекту та титулу будови "Реконструкція та розвиток центральних державних архівів України по вулиці Солом'янській".

Проектом було передбачено здійснення реконструкції існуючих корпусів, будівництво нових корпусів з розміщенням архівосховищ, читальних та виставкових залів. Загальна площа комплексу споруд мала би збільшитися майже вдвічі, що дозволить забезпечити комплектування архівів як традиційними, так і новітніми документами як мінімум на 100 років, значно поліпшити умови зберігання.

В одному з нових корпусів передбачається розміщення нашого архіву, що дозволить вирішити кричущу для нас проблему забезпечення зберігання найдавніших документів в історії України, оскільки, на жаль, існуюча сьогодні невідповідність температурно-вологісного режиму встановленим стандартам спричиняє уживання плісняви та грибка у паперовій основі архівних документів, наслідком чого може стати втрата інформаційних джерел, які пережили всі попередні століття.

Введення в експлуатацію іншого корпусу дозволить вирішити проблему з переміщенням Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України, який на сьогодні розміщується на умовах оренди у приміщеннях Софії Київської.

Протягом 2007-2012 років із передбачених на будівництво 251 мільйона гривень з державного бюджету було виділено та успішно освоєно понад 115 мільйонів, але це у тодішніх оцінках. На сьогодні для завершення першого етапу будівництва та оснащення, основне оснащення архівних установ сучасними системами стелажного обладнання, кондиціонування повітря, пожежогасіння необхідно близько 300 мільйонів. Наступний етап передбачає встановлення інших спеціальних систем для забезпечення збереженості документів, впровадження інформаційних технологій, оснащення читальних та виставкових залів та потребує ще орієнтовно близько 600 мільйонів.

Враховуючи викладене, просимо підтримати рекомендації парламентських слухань щодо необхідності затвердження Державної цільової програми забезпечення збереженості документів Національного архівного фонду та забезпечення добудови та поетапного введення в експлуатацію нових корпусів комплексу споруд Центральних державних архівів.

Водночас ми розуміємо складності бюджетного фінансування на сучасному етапі історії України, коли держава не в стані забезпечити в повному обсязі фінансування закладів культурної сфери. За цих умов додатковим джерелом для забезпечення виконання нашими установами своїх функцій залишається спеціальний фонд державного бюджету, надходження до якого забезпечуються за рахунок надання платних послуг, що передбачено законодавством України.

На розширеному засіданні колегії за підсумками 17 року заступником міністра юстиції України було наголошено на необхідності розширення переліку платних послуг, що надаються державними архівами та збільшення надходжень від їхнього надання для спрямування на утримання архівів. Можливо, у цьому контексті є доречним

ГОЛОВУЮЧИЙ.

30 секунд, будь ласка.

МУЗИЧУК О.В.

...державних підходів до механізмів та складових ціноутворення на послуги, що надаються у сфері використання документо- інформації, розширення повноважень державних органів та закладів культури щодо надання таких послуг. Отже, ще раз просимо підтримати проект парламентських... рекомендацій парламентських слухань та внести необхідні доповнення.

Дякую. *(Оплески)*

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Дякую.

Я запрошую до слова генерального директора Львівської національної галереї мистецтв імені Возницького пана Тараса Возняка. Підготуватися Ігореві Пошивайлу.

17:02:36

Шановні пані і панове, чим пізніше виступаєш, тим менше є що сказати, тому що в більшості все сказано. Але трошечки так дивлячись збоку і підсумовуючи, я можу сказати однією такою фразою, перефразовуючи з російської: вся лють наших законів абсолютно компенсується їх повним невиконанням або неможливістю їх виконати.

Коли ми говоримо про охоронні зони, коли ми говоримо про пам'яткоохоронне законодавство і так далі, і так далі, і так далі, і так далі, ми повинні мати об'єкт, який ми охороняємо. А дуже часто наші інституції не мають права власності або не мають орендних стосунків із власником тих чи інших майнових комплексів. Наприклад, наш музей, він має аж 4, як мінімум, форми власності – приватна власність, власність комунальна ілі міська, наша, власне, власність державна і державна... державна власність обласна. При тому всьому, що дуже часто первинних документів, які встановлюють оцю форму власності де-факто немає у тих, котрі мають, на балансі котрих нібито знаходяться ці пам'ятки. І відповідно ми, не маючи жодних орендних стосунків із ними, ні підписаних, і волаючи во пустині попередники мої, двоє попередників десятиліттями вимолювали, випрошували хоч якісь документи, котрі дали б підстави для того, щоб ми реалізовували це законодавство, про яке ми тут зараз говоримо, ми добитися цього де-факто не можемо.

І тому найважливіше, в принципі, починати з основи, бо ми починаємо вже зразу дах робити і розказувати про дуже серйозні речі. Яка причина є цього всього? Та причини цього всього, безсумнівно, це оця плинність наша, наших державних і самоврядних органів, які не зберігають інституційної тяглості, так само і органів, які займаються охороною історичної спадщини. Мало того, вони, за великим рахунок, дуже мало зацікавлені в охороні історичної спадщини, тому що вони живуть короткими дистанціями: від виборів до виборів, від одного до другого. І те, що от зараз через рік чи через два будуть наступні вибори, в принципі, вже, за великим рахунком, наші ці державні органи це мало цікавить.

Тому, мені здається, зараз слід звернути увагу, власне, на аспекти власності, і тоді після того ми можемо вже говорити про розвиток нашої охоронної політики. Особливо це важливо в контексті об'єктів, які мають загальнонаціональне значення. В цьому контексті одним із – ну, це кожен говорить про своє, - найважливіших об'єктів, які нас принаймні, я так думаю, і на заході України, є Підгорецький замок. Підгорецький замок, який насправді не може бути справою виключно директора галереї мистецтв, чи навіть голови Львівської обласної адміністрації, чи Львівської обласної ради. Це об'єкт, який... це президентський рівень, або рівень кількох президентів, для яких ця річ є надзвичайно важливою. Це перлина, котра потребує негайної абсолютно уваги. Але яку увагу ми можемо їй уділити, якщо ми не маємо, по-перше, підписаної, наприклад, з обласною адміністрацією оренди про перебування там? Як ми виплачуємо зарплати? Як ми виплачуємо комунальні потреби щодо цього об'єкта? А незаконно. А який час? А вже декілька десятиріч. І це такий стан є. В кращому випадку ці об'єкти мають або ще радянські закони, з серпочками ці... документи з серпочками, молоточками, або раннього, раннього, раннього періоду української незалежності, коли якісь ради передавали в тих чи інших формах ці об'єкти, в тому числі і вашим музеям.

Тому головна суть того меседжу, який я хотів би донести, це звернути увагу на власність, впорядкувати ці, власне, майнові стосунки між нашими інституціями і балансоутримувачами чи власниками цих об'єктів. Я зекономив час.

Дякую. (Оплески)

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Дякую вам дуже.

Я запрошую до слова генерального **директора Національного меморіального комплексу Героїв Небесної Сотні, музею Революції Гідності** пана Ігоря **Пошивайло**.

Підготуватися Богдану Тихолозу.

17:07:00

ПОШИВАЙЛО І.В.

Шановні пані головуєча! Шановна громадо, котра опікується й переймається проблемами культурної спадщини! "Культура не може чекати" – це назва однієї глобальної програми Міжнародної міжурядової організації ІККРОМ, і не випадково, адже все більше і більше країн опиняється перед викликами природних, політичних і суспільних катаклізмів. Із 1980 року донині близько 8 мільйонів осіб постраждало від збройних конфліктів, ще понад 1,5 мільярди людей проживають у країнах, вражених громадянськими війнами і збройними конфліктами – йдеться в доповіді про світовий розвиток.

Втрати людського життя і культурної спадщини щороку зростають. Не винятком, на жаль, є і Україна, котра за останні 4 роки пережила масові протести, воєнні дії, втрату своєї території і культурних цінностей. То ж як можна захистити культурну спадщину під час розгортання кризи?

Відповідаючи на ці виклики, культурна політика багатьох країн світу спрямована, передусім, на зростаючі потреби спільнот у забезпеченні ефективного і своєчасного реагування на кризову ситуацію і драматичне руйнування культурного надбання. Серед її пріоритетів визначення галузі спільного планування між культурним і гуманітарним сектором з тим, аби постраждалі громади могли брати участь у процесі відновлення, випрацювання економічно обґрунтованих, ефективних стратегій зниження ризику та готовності до надзвичайних ситуацій у сфері культурної спадщини, розробки методики навчальних курсів, які проводять міжнародні організації, зокрема ЮНЕСКО, ІККРОМ.

Участь у міжнародних програмах представників України за останні кілька років надала можливість випрацювати конкретні дієві методологічні принципи та практичні

рекомендації щодо **збереження державної частини музейного фонду України в надзвичайних ситуаціях**, підвищити ефективність роботи **створеного при Мінкульті в 2014 році волонтерського штабу з музейної безпеки**, започаткувати створення національної мережі так званих рятувальників культури.

А ще запровадить науково-дослідну тему безпека культурної спадщини в умовах надзвичайних ситуацій, культурна політика і міжнародні стратегії в програмі діяльності Українського центру культурних досліджень при Мінкультурі.

Як сьогодні вже згадували не раз, в 16-му році великий прогрес було створено **національну систему ІККРОМ**, визначено виконавчий комітет і національного координатора. У тім цілком очевидно для кожного з нас, що **в культурній сфері країни відсутня готовність до адекватного реагування на надзвичайні ситуації, бракує належної координації дій та юридично-правової бази. А чинні, у тім застарілі інструкції часів СРСР, потребують повної модернізації або заміні**. Тож особливо актуальним для України сьогодні є запровадження комплексної системи збереження культурної спадщини на різних рівнях, від планування безпекових заходів, швидкого реагування на кризові ситуації, стабілізації пошкоджених об'єктів, відновлення завданої шкоди, мапування об'єктів культурної спадщини, системний моніторинг культурних цінностей на тимчасово окупованих та анексованих територіях. І про це сьогодні вже говорили.

Відтак, завершуючи, я вважаю необхідно зробити щонайменше **десять важливих кроків**.

- 1) Ратифікувати другий протокол Гаазької конвенції для захисту культурних цінностей у зоні збройного конфлікту.
- 2) Розробити правову базу для забезпечення реальної, а не фіктивної безпеки культурної спадщини та персоналу.
- 3) Виявити і усунути правові обмеження із зони відповідальності та компетенції центральних і місцевих органів влади і, зокрема, музеїв в управлінні і захисті колекцій.
- 4) Ввести централізовані цифрові системи контролю інвентаризації та моніторингу стану культурних цінностей. Про це теж уже говорило багато сьогодні виступаючих.
- 5) Створити цифрове картографування культурних цінностей і реєстри важливих культурних об'єктів на території воєнних дій, зокрема, для Міністерства оборони, для уникнення їх пошкодження і забезпечення системного контролю за їхнім станом. Як ми знаємо в багатьох країнах НАТО існує практика, коли при Міністерстві оборо існують цивільні підрозділи, культурні експерти, які проводять тренінги з тим аби зменшити ризики.
- 6) Скласти план евакуаційних культурних цінностей, забезпечити виконання.
- 7) Розробити і запровадити спеціальні положення та інструкції.
- 8) Запровадити системні і фахові тренінги.
- 9) Забезпечити координування дій з питань захисту культурних цінностей територіальних штабів, координаційних центрів, створених при закладах культури.
- 10) І останнє. Розвивати діяльність національного комітету Блакитного Щита і ІККРОМ.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Дякую.

Я запрошую до слова **директора Львівського національного літературно-меморіального музею Івана Франка** пана Богдана **Тихолоза**. Підготуватися Світлані Стрельніковій.

17:12:13

ТИХОЛОЗ Б.С.

Високоповажна пані голово, вельмишановний пане міністре, шановні колеги! Тут мій попередник зі Львова слушно казав, що кожен говорить про своє, так і я туди ж.

Отож, всі ми говоримо про культурну спадщину, але я хотів би наголосити на тому, що культурна спадщина є продуктом не просто людських зусиль, вона є продуктом зусиль видатних особистостей. І я твердо переконаний, що ім'я патрона нашого музею, головного нашого героя Івана Франка, точно є у першому ряду тих видатних особистостей, які є головними творцями української культурної спадщини.

Про таких видатних особистостей ми зазвичай згадуємо напередодні ювілеїв. Причому не швидше ніж за рік. Ювілей Івана Франка, який відбувся 2016 року, столітній ювілей з дня його відходу у вічність, я б сказав Україна не відзначила, а відбула.

Ще один приклад ставлення до отаких ювілейних okazji – це Указ Президента України № 727 2006 року, яким було передбачено дуже багато важливих справ: видання повного зібрання творів Івана Франка, утворення музею Івана Франка у Києві, заснування Державної премії Івана Франка. Я не буду все перераховувати. Питання про те, що з цього виконано, станом на сьогодні це питання цілком риторичне.

Я не ставитиму питання, хто винен. Але поставлю питання, що робити. Станом на цей момент в Україні є шість музеїв Івана Франка – у Львові, в Калуші, в Криворівні, в Лолині, в Києві і навіть в селі Халеп'я Київської області. Між ними є дуже слабка координація з огляду на те, що фактично всі вони є комунальними закладами. Лише один з них – Львівський національний літературний меморіальний музей Івана Франка має статус національного.

Крім того, існує Державний історико-культурний заповідник "Нагуєвичі".

Про те я твердо переконаний, що настав час за аналогією із Національним музеєм Івана Франка і Національним заповідником "Батьківщина Тараса Шевченка" утворити єдиний Національний музей Івана Франка із низкою філій і вести мову про те, що і

Національний заповідник "Батьківщина Івана Франка" також мав би право на існування. Увага! Не йдеться просто про механічне підсумовування, про об'єднання чисто формальне якихось інституцій, йдеться про те, і це також жорстка достатньо фраза, що в Україні станом на цей момент немає жодного сучасного літературного музею. У нас є багато літературних музеїв і це чудово. Але всі вони не тільки за технологічним оснащенням, але і за музейною філософією, якщо не в XIX, то в кращому випадку в XX столітті. Тому я переконаний, що Національний музей Івана Франка повинен стати першим сучасним інтерактивним літературним музеєм, бодай на взірць музею "Пана Тадеуша", який зробили поляки у Вроцлаві. Це один із таких прикладів, їх є на багато більше.

Є чимало громадських ініціатив, які стосуються увічнення пам'яті Івана Франка. Прийде новий ювілей і ми знову згадаємо про них. Одна з цих ініціатив – це спорудження повнофігурного пам'ятника Іванові Франкові в Києві. Але я думаю, що головний пам'ятник спорудив собі Франко за життя своєю творчою спадщиною. І це справа національної ганьби, що досі Україна при кожній ювілейній okazji згадує потребу нарешті видати такі повне зібрання творів Івана Франка, і досі цього не зробила. До цього питання треба повертатися і повертатися, думаючи про це по-сучасному. Тому що окрім Національного музею Івана Франка, окрім повного зібрання творів як великої частини, рухомої частини і дуже активної частини нашої культурної спадщини ми повинні говорити про те, що нам потрібний національний інтернет-портал, який би удоступнив світові спадщину, цього не просто письменника, не одного з українських літераторів, а справжньої Академії наук в одній особі європейського інтелектуала, публічного інтелектуала, який для нас є переконливим свідченням того, що культурна спадщина це не тільки наше минуле, це наше сучасне і наше майбутнє.

Завершу стислим, що сьогодні тут народженим афоризмом: "Головне, щоб рухома і нерухома спадщина не лежала без руху".

Дякую за увагу. *(Оплески)*

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Дякую.

Я запрошую до слова **генерального директора Національного науково-дослідного реставраційного центру України** пані Світлану **Стрельникову**. Підготуватися Владиславу Піоро.

17:16:49

СТРЕЛЬНИКОВА С.О.

Збереження предметів Музейного фонду України національного історико-культурного надбання, їх реставрація це є загальнодержавна справа. Безумовно, українські

художники-реставратори вносять неocenний внесок у збереження духовної спадщини. В Україні 576 державних і комунальних музеїв, які зберігають 11,6 мільйонів унікальних пам'яток. Відповідно до статистичних даних 711 тисяч вимагають і потребують невідкладного консерваційно-реставраційного втручання. Причина: аварійний стан 51 відсотка музейних будівель, інженерно-технічні комунікації, порушення температурно-вологісного режиму, неприпустиме фондове зберігання органічних і неорганічних матеріалів.

Слід зауважити, що реставрація це тривалий, надзвичайно складний процес, який вимагає наявності відповідних фахівців дуже вузької спеціалізації, освіти, досвіду роботи і дозволу на проведення консерваційно-реставраційних заходів на музейних цінностях.

Разом з тим, на сьогодні Україна потерпає від катастрофічної нестачі дипломованих реставраторів. Спеціальні навчальні заклади України на сьогодні не можуть забезпечити потребу в реставраційних кадрах музеїв України.

Ви тільки подумайте, що в рік готується 35-40 художників-реставраторів переважно станкового олійного живопису, хоча у нас існує 19 реставраційних спеціальностей. Відповідно до результатів комісії, роботи комісії з атестатів художників-реставраторів України при Міністерстві культури України за даними останньої атестації кваліфікаційні категорії отримали 240 художників-реставраторів різних реставраційних спеціальностей. І лише 231 особа має право займатися реставрацією музейних цінностей. А у нас в Україні 11,6 мільйонів музейного фонду України.

Є дуже серйозна проблема - це порушення Закону про музей і музейну справу. Справа в тому, що продовжується передавання музейних предметів на дослідження, консервацію, комерційним організаціям, приватним художникам-реставраторам, які не атестовані, які займаються приватною реставраційною практикою, і до того ж студентам навчальних закладів, в яких певна частина викладачів навіть немає кваліфікаційної категорії.

Свідченням кадрового вакууму є і дуже слабка у нас реставраційна мережа.

Якщо в Києві у нас 145 художників-реставраторів, у Львові 117, в Одесі 20, в Харкові 17, то у Вінницькій, Житомирській, Кіровоградській, Луганській, по одному художнику-реставратору, які не можуть забезпечити реставрацію і збереженість музейного фонду України. Суттєво гальмує розвиток реставраційної справи, це постійно слабка матеріально-технічна база, відсутність відповідного фінансування і намагання комерціалізації реставраційної сфери.

Разом з тим, не зважаючи на всі проблеми, які існують в реставраційній галузі, на сьогодні є стратегічним питанням піднесення реставраційної справи в Україні до світового рівня. І це можливо за умови

- 1) інтеграції спеціалізованих реставраційних закладів України у світовий музейний та реставраційний простір.

- 2) Забезпечення нормативно-правової бази, яка має регламентувати діяльність у сфері музейної реставрації.
- 3) Прийняття на державному рівні щодо Програми щодо національної політики зі збереження і реставрації предметів Музейного фонду України, в якій мають бути визначені пріоритетні напрями розвитку реставраційної справи та шляхи вирішення існуючих проблем.

Обов'язково має бути, питання стояти, розширення державної системи освіти щодо навчання художників-реставраторів, за різними реставраційними спеціальностями.

І це стосується Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури в Києві, Львівської академії мистецтв у Львові, Львівського коледжу імені Труша, і Харківської державної академії дизайну і мистецтва. Необхідно і є такий вихід з положення, запровадження цільового направлення талановитої молоді на навчання. Таким чином, щоби після закінчення навчального закладу, реставратор міг прийти і працювати в музеї. Створення при Національному науково-дослідному реставраційному центрі структурного підрозділу, а саме навчання тих фахівців, яких не готує жоден заклад в Україні.

Нагальним питанням є розширення реставраційної мережі - це створення філіалів реставраційного центру. І тих напрямлень, які не розвиваються у нас, в Україні – це реставрації предметів мокрого археологічного дерева, східних ...

ГОЛОВУЮЧИЙ.

30 секунд, будь ласка, завершити.

СТРЕЛЬНИКОВА С.О. Розвиток реставраційної справи неможливий без фінансового забезпечення реставраційної галузі, без зміцнення матеріально-технічної бази. І виділення відповідного приміщення все ж таки за 80 років Національному науково-дослідному реставраційному центру України. Є таке припущення і на сьогодні таке побажання, що на випадок екстремальної ситуації, в музеях має бути створений при Національному науково-дослідному реставраційному центрі України оснащена мобільна лабораторія...

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Дякую.

І я запрошую до слова старшого наукового співробітника **Українського центру культурних досліджень**, голову правління громадської організації "Український центр розвитку музейної справи" Владислава **Піоро**. Підготуватися Наталії Першиній.

17:22:50

ШОРО В.І.

Доброго дня, шановні пані та панове! У підсумок двох попередніх тематичних блоків я хотів би ще раз зацентрувати увагу на **проблемі управління інформацією**. Власне, що робити з об'єктами спадщини, інформація те, що ми про них знаємо, що лежить в основі своєчасних управлінських рішень? Інформація, інформація про стан, інформація про потреби. Що лежить в основі культурних креативних індустрій, про розвиток яких ми так мріємо в Україні? Власне, так само інформація. Сьогодні чи не кожен другий в рамках цього засідання говорив, наголошував на те, що у нас відсутні електронні реєстри об'єктів культурної спадщини. Ви знаєте, тільки за своєї скромної професійної діяльності я пам'ятаю ці заклики до створення електронних реєстрів вже років 20. Власне, чому вони досі не створені? Чому ми тільки про це говоримо і говоримо? Напевно, доти не будуть створені ефективні реєстри культурної спадщини допоки ми не усвідомимо, що мова йде не про серверне обладнання, не про технічне і програмне забезпечення, навіть не про технології блокчейн. Мова йде про те, що реєстри спадщини, це, власне колообіг, коловорот даних. Звідки беруться дані, хто їх генерує, в якому форматі, в контексті яких облікових процесів, яким дивом вони зрештою вони мають потрапити в електронний реєстр, якщо я наголошу, що всі наші облікові процеси відповідно до чинного законодавства є аналоговими, орієнтованими виключно на паперовий документооблік, а якщо це стосується музейної справи, то ще і є ціла низка документів, які згідно з чинним законодавством мусять бути виключно рукописними.

Яким чином ми створимо електронні реєстри? Власне, ці питання почали усвідомлюватися, дійсно усвідомлюватися лише після 2014 року, коли ми усвідомили, що ми втратили величезний обсяг інформації разом з музеями, які старанно вели облік своїх колекцій. Ми втратили Крим, ми втратили інформацію про те, що обліковано в цих музеях, разом з музеями, разом з територіями.

Власне, в області нерухомої культурної спадщини ситуація нічим не краща: той реєстр, який... в тому вигляді, який він є, він не дає нічого. Ті шість полів, вони не дають інформації ані про стан, ані про можливості використання культурної спадщини.

Власне, яким би мав вихід з цієї ситуації? І те, що сьогодні почалося як ініціатива знизу і підтримана як вектор державної політики, це дійсно орієнтація на перегляд, на ревізію саме процесів обліку, це орієнтація на цифровізацію і формалізацію процесів обліку, на усвідомлення, яка саме інформація на якій контрольній точці нам потрібна і як вона оновлюється і в актуальному вигляді потрапляє в реєстр, це питання ефективної електронної взаємодії, взаємодії між різними суб'єктами.

Це питання стандартів метаданих, ми катастрофічно відстали від всього світу. **На базі Міжнародної ради музеїв ICOM десятиліттями розвиваються стандарти обліку, зокрема, музейних колекцій.** У нас про це нічого не говориться на рівнях викладання у вишах, про це мало хто знає серед професійних музейників.

Аналогічні стандарти метаданих існують в світі вже десятками років в обліку нерухомої спадщини і розвиваються в сфері нематеріальної культурної спадщини, ми, по суті, на узбіччі цього процесу.

Власне, процес імплементації міжнародних стандартів розпочався з 14 по 17 рік.

Вперше зафіксована орієнтація на стандарти ICOM, зокрема, зафіксовано формалізована антологія CIDOC CRM як базова антологія для обліку і опису культурних цінностей. **Розроблені уніфіковані схеми метаданих для опису культурних цінностей і нерухомої спадщини.** Розпочалися перші пілотні проекти з впровадження цих нових технологій.

Але ми мусимо усвідомлювати, що для того, щоби це дійсно все запрацювало бракує тільки ініціативи знизу і навіть встановлення правил гри Міністерством культури. Це дійсно проблема кооперації нас всіх – і професійної спільноти, і багатьох інших відповідальних осіб, це в тому числі питання створення координаційного центру, який би надавав аналітичне забезпечення, методичне забезпечення, забезпечував розвиток стандартів, забезпечував створення електронних тезаурусів опису спадщини. Це питання, власне, реорганізації земельного кадастру в національну структуру геопросторових даних, про що сьогодні так само багато разів говорили, це питання підготовки кадрів в тому числі. І тільки всі разом ми зрештою зможемо дійсно подолати, перейти від декларації до дійсно ефективної системи управління спадщиною через..

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дуже вам дякую.

Я запрошую до слова **начальника управління культури, національних цінностей і релігій Дніпропетровської обласної державної адміністрації** пані Наталію **Першину**.

Це ми вже переходимо до обговорення в новій нашій темі: "Нематеріальна культурна спадщина".

Прошу, пані Наталіє.

17:28:17

ПЕРШИНА Н.Г.

Доброго дня, шановна пані головуєча, шановний пане міністре, шановні учасники парламентських слухань. У світовому культурному просторі нематеріальна спадщина України представлена двома елементами – це **Петриківський розпис** та **козацькі пісні Дніпропетровщини**.

Дніпропетровська область вживає необхідних заходів для забезпечення охорони нематеріальної культурної спадщини. Так, на території області діє **дві обласні програми**, громади приймають **місцеві програми**. І за рахунок цього щорічно з обласного бюджету виділяється більше 1 мільйона гривень, з сільських, районних бюджетів – до 500 тисяч гривень. Завдяки цим ресурсам продовжуються дослідження цих елементів, вони популяризуються в межах України та за кордоном.

За минулий рік більше 100 майстрів Петриківського розпису взяли участь у 29 виставках, проведено більше 87 майстер-класів. Колективи козацьких пісень брали участь у всеукраїнських фестивалях, виїжджали за кордон для участі у міжнародних фестивалях. Створені та отримали гриф МОН посібник "Петриківський первоцвіт" (варіативна програма по навчанню Петриківському розпису дітей раннього та дошкільного віку), підручник "Петриківський розпис" (для студентів вищих навчальних закладів).

В області щорічно проводяться фестивалі "Петриківський дивоцвіт" у Петриківському районі, "Козацькі пісні Дніпропетровщини" у Павлоградському районі та Міжнародний фестиваль козацької пісні у місті Кривий Ріг. Презентуються ці елементи і на міжнародному рівні.

Розуміючи, що цей напрямок достатньо новий в Україні, проводимо семінари з громадами з місцевими по роз'ясненню нематеріальної культурної спадщини, по роз'ясненню цього ресурсу як стратегічного для розвитку громади. Саме тому продовжується робота по виявленню та підготовці облікових карток на інші елементи, які існують на території області. На сьогодні виявлено 27 елементів. Ми розуміємо, що не всі з них можуть потрапити до національного списку. Разом з тим відсутні законодавчі норми в Україні, які б встановлювали наявність регіональних списків. Оскільки кожна країна, яка ратифікувала конвенцію, самостійно визначає наявність саме регіональних списків через національне законодавство.

Також в нашому національному законодавстві на сьогодні не врегульовано багато питань, з якими ми стикаємося. Наприклад, питання захисту носіїв елементів, авторські права яких порушуються. Так вироби з Петриківського розпису, а саме майстрів-носіїв живої традиції Петриківського району, неможливо відокремити від великого різнобарв'я виробів підробок інших майстрів. Це також необхідно врегулювати на рівні закону України або окремого розділу в нашому Законі України "Про охорону культурної спадщини". Можна взяти **як приклад досвід Литви, де існує система сертифікації, яка не тільки захистила майстрів, але і допомогла систематизувати традиційні ремесла та етнічні продукти спадщини, їх класифікувати та кодувати.**

Крім того, що **в резолюції по цим слуханням прописано оголосити наступний рік роком культурної спадщини, пропоную розглянути також оголошення в інші роки. Наприклад, року народного костюму, року української пісні або року писанки. На Дніпропетровщині 2018 рік розпорядженням голови обласної державної адміністрації Валентина Резніченка проголошено роком державної мови.**

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Дякую вам.

Запрошую до слова **голову Косівської районної ради Івано-Франківської області** пана Павла **Ванджурака**. Підготуватися Олександрю Ганущину.

17:32:36

ВАНДЖУРАК П.І.

Шановна пані головуюча, шановний пане міністр, шановні учасники парламентських слухань! Такі парламентські слухання щодо стану проблем і перспектив охоронної культурної спадщини є надзвичайно актуальними. Особливо важливими є вони для Карпатського регіону і для Гуцульщини з її самобутніми етнографічними особливостями. Зокрема, один з таких унікальних і колоритних районів Гуцульщини Косівщину я маю честь представляти тут з парламентської трибуни.

На Косівщині збережена багата історико-культурна та мистецька спадщина. У нас є осередки митців, науковців, є давні освітні традиції. У нас є 11 лауреатів Шевченківської премії, є велика кількість художників, поетів, майстрів, збережена матеріально-технічна база, наявний людський потенціал. У нас є значна кількість студентів, які охоче займаються народними ремеслами. Є збереження інтересу до традицій, культури серед молоді. Є також історія ремесел. У нас є понад 20 приватних та державних колекцій. У нас є така багаторічна історія художніх артілей. Є понад 300 майстерень автентичних гуцульських ремесел, які виготовляють сувеніри, які виготовляють унікальні художні вироби, а, як вже сьогодні з цієї трибуни говорилося, наша Косівська кераміка номінована до репрезентативного списку нематеріальної спадщини ЮНЕСКО. У нас збережені традиції обрядів Різдва, Великодня, традиції святкування таких свят як Юрія, Івана, Свято Миколая, обряди весілля, особливо в нас є місцева кухня гуцульська. Збережені гуцульські співанки. В нас щорічно відбувається ряд мистецьких фестивалів такі як: фестиваль "Лудине"; фестиваль "Великдень у Космачі"; фестиваль Косівської кераміки "Мальований збанок". Також на основі народних ремесел у нас проводиться реабілітація учасників антитерористичної операції.

Крім того Косівщина відома ще як центр туризму центр народних промислів Гуцульщини, хоча, я вважаю, що цей потенціал використовується не в повній мірі.

В Косові працює Інститут декоративного і прикладного мистецтва Львівської національної академії мистецтв заснований ще за часів Австро-Угорщини як ткацька школа. Тепер даний інститут має в своєму складі ще училище декоративно-прикладного мистецтва, в якому навчається понад 500 студентів з різних куточків України.

Враховуючи законодавчі положення нової державної регіональної політики в Україні та необхідність забезпечення розвитку територій через підготовку і впровадження якісних розвиткових проектів Косівська районна рада в тісній співпраці так би мовити під шефством Асоціації органів місцевого самоврядування "Єврорегіон Карпати – Україна, є одним з переможців Програми транскордонного співробітництва Польща, Білорусь, Україна, 2014-2020-х років. І на території Косівщини в рамках цієї транскордонної співпраці буде реалізовуватися **проект "Світ Карпатських розет - заходи і збереження унікальності культури Карпат"**. В рамках реалізації цього проекту буде створено 4 центри культури, один з яких центр Карпатської культури в місті Косові.

Також нещодавно нами підписано угоду про співпрацю в галузі культури і не тільки, з Євросоюзом українців Румунії і маємо певні напрацювання щодо проведення **міжнародного фестивалю** "Барви Карпатського ліжника", який буде проводитися щорічно в Україні на території Рахівського і на території Косівського районів, а також в Румунії. Як у нас кажуть: "в горах легко дихати, але важко жити".

Тому ми повинні на місцях де створювати комфортні умови для того, щоб жителі гірських територій їх не покидали і не переселялися до міст і до таких більш населених пунктів. Адже саме жителі гірських територій є носіями збереження етнокультурної ідентичності тих чи інших гірських територій.

Одною з актуальних проблем залишається проблема збереження та розвитку народних художніх промислів як складової культури національної спадщини і нами в цьому напрямку прийнято **дві програми районні**. Це програма по збереженню та відродженню мальованої Косівської кераміки. І програма по збереженню...

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Прошу, дайте 30 секунд. Завершуйте, будь ласка.

ВАНДЖУРАК П.І.

...відродженню та розвитку Гуцульського народного мистецтва. Але цих заходів на місцевому рівні замало тому я вважаю, що аналогічні заходи, і ще більш глибокі, потрібно напрацьовувати і готувати відповідні програми на загальнодержавному рівні.

Дякую. (Оплески)

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Дякую вам.

Ми завершили обговорення нематеріальної культурної спадщини.

Зараз ми будемо мати виступ **Голови Львівської обласної ради** пана Олександра **Ганущина**. І далі виступи від народних депутатів. Прошу, пане Олександре.

17:38:26

ГАНУЩИН О.О.

Шановна пані головуюча, шановний пане міністре, шановні пані і панове! *Оскільки львів'яни запропонували підхід, що кожен буде говорити за своє, то я постараюся вернутися навпаки. Давайте поговоримо трошки про підходи вирішення цих проблем, котрі піднімаються, а точніше, давайте поговоримо про ресурс і де його взяти. Відверто буду говорити не тільки від Львівщини, а все-таки я сам родом є з Закарпаття, і буду говорити по всіх Карпатських проблемах, котрі є в фокусі. А по великому рахунку це, дійсно, не матеріальна спадщина, дерев'яна архітектура, я говорю про те, що є на поверхні. І зрозуміло, що замки і палаци, якщо брати Львівщину загалом.*

Але реалії, колеги, такі, я вам хочу сказати, що невітніші реалії для галузі, яка сьогодні в залі. Оскільки ви відставали, відстаєте, і завжди будете відставати від інших бюджетних галузей, якими є, скажімо, освіта і охорона здоров'я. Ви відстаєте зараз, в порівнянні видатків, і будете відставати. І то, мова навіть не тільки в видатках на заробітну плату. Ви будете відставати і у видатках розвитку. Чому так? Тому що ми ще не настільки багаті, щоб коштом місцевого, чи державного бюджетів, піднімати, настільки складу і запущену, відверто скажу, галузь. Це так є.

Тому я би всіх хотів сьогодні в залі переорієнтувати від теми "коли ж це все до нас прийде", до якогось більш-менш проектного підходу. Проектний підхід реально може ситуацію більш-менш врятувати, оскільки може народити спроможні інституції, спроможні менеджерські команди також у сфері історико-культурної спадщини, власне, потім потрошку перерости в якусь стратегію. Саме так ми працюємо сьогодні на Львівщині, як я вже сказав, в рамках всіх Карпат.

До речі, *я хочу похвалитися, пане міністр, сьогодні ми перші бенефіціари міжнародних проектів, котрі підписали угоду, власне, у сфері історико-культурної спадщини саме сьогодні з польським урядом, котрий є відповідальним за реалізацію Польщі, Білорусії, України на Підкарпатську вежу піде на ремонтні роботи 1 мільйон євро. Якщо продовжувати цю тему про гроші, то останнє порівняння, наша програма, а я думаю, бо я слухав виступ Дніпропетровська, ми не останні, на розвиток історико-культурної спадщини, не на утримання, тут сидять керівники комунальних закладів, розуміють про що мова, це 10 мільйонів. Державний фонд, точніше соціальний фонд культури це 200 мільйонів, а в рамках тільки цієї програми, про яку я щойно згадав, Європа фінансує наші спільні проекти по транскордонні 800 мільйонів, якщо переводити на гривні. Тому нам тягнутися, тягнутися і тягнутися, джерело поки там, давайте дивитися до того джерела.*

Маємо проекти, вже згадані Павлом, від Тустані до Косова, вимагаємо від всіх керівників комунальних закладів бути готовими, тобто включатися, власне, в проекти,

мати розуміння, що треба бути самим директором будівництва, знати, що таке ПКД, що таке експертиза, як це пройти, чому вона старіє і потроху, потроху давайте ці проекти оформляти в стратегію. *Буде стратегія, шановні колеги, я зараз говорю за стратегію на рівні областей, в цілому регіону Карпат, рано чи пізно прийдемо, коли держава буде трохи багатша, коли Європа буде допомагати більше, а вона все одно буде допомагати системно, вона не дасть всім, вона дасть тим, хто будуть готові на вирішення проблем, пов'язаних з відновленням історико-культурної спадщини. От коли будуть готові в регіонах, заклади комунальні тут присутні, їхні команди, буде стратегія, рано чи пізно постукаємося до держави і скажемо, міністерство чи уряд, будь ласка, дайте гроші на системний підхід, бо у нас готовність тут, тут і тут. Без цього ми говоримо, ви, ми всі разом, на жаль, нікуди. Тому в рамках, власне, Карпатського регіону разом з Асоціацією "Єврорегіон Карпати-Україна", яка об'єднує місцеве самоврядування чотирьох областей, ми на цю стратегію працюємо. Ми маємо на це кошти виграні за рахунок проекту Європейської секторальної підтримки, в рамках Карпат. І я сподіваюся, що та менеджерська команда, котра в тому числі в цьому залі рано чи пізно ляже в основу якоїсь такої регіональної стратегії, а тоді будемо вимагати пілот чи від Європи, чи від уряду, власне, в цій сфері, котру ми на англійській мові називає heritage. Сподіваємося, що всі ми разом, власне, під такий проектний підхід станемо разом.*

Дякую за увагу (Оплески)

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Я... виявляється у нас тут сталося невеличке таке непорозуміння адміністративне, ми маємо гостя високоповажного **громадянина США** пана Юрія **Янчишина**, яка спеціаліст із збереження історичних пам'яток. І він зараз якраз перебуває у Львові на програмі "Fulbright", і викладає на кафедрі архітектури і реставрації, і було би цінно дуже його послухати. Але, на жаль, оскільки підтвердження вчасного не було, то переклад, який вам обіцяла ми вам гарантувати не можемо. Але пан Юрій згодився, що він спробує свої думки викласти для нас українською мовою я думаю, що ми готові були би послухати його думки також.

Прошу пане Юрій.

17:43:33

ЯНЧИШИН Ю. Дякую вам.

(Виступ іноземною мовою)

Я консерватор дерев'яних об'єктів мистецтва протягом вже 30 років та членом Американської асоціації *(вислів іноземною мовою)*

Я хотів би для вас поінформувати про тих історичних пам'яток України, з якими я особисто усвідомлений протягом останніх тижнів тут, в Україні, викладаючи по моїй темі – збереження історичних пам'яток з дерева у "Львівській політехніці".

Ваша культурна спадщина у великій небезпеці. Один приклад цього – це XVII століття (ЮНЕСКО) Церква Святого Духа в Потеличі, яку я відвідав минулого дня, яка є нестабільна на своїх фундаментах. Так само і історичні картини церков та іконостасів, які *(вислів іноземною мовою)*. Вони відлущуються від своїх стін та ті картини нищатья і ви втратите ваш історичний малюнок.

Із фондів Львівської галереї мистецтв в Олеському замку більш ніж 1.200 поліхромічних скульптур бароко та ренесансу та сотки ікон та картин на полотні кожного дня їдять жуки. І все це в нерегулярному осередку, неправильно і недоглядені реставрації є бувальні.

Як наприклад, ті знищуючі структуральні проблеми, наприклад, в церкві Святого Юра в Дрогобичі – церква ЮНЕСКО. В церкві Святої Трійці, яку я відвідав минулого дня, так виглядає, що цей оригінальний іконостас XVII століття оригінальної позолоти і посріблення був вимальований штучним золотом. Ну, що можна зробити? По-перше, і найважливіше – ви мусите виховати нову генерацію консерваторів мистецьких творів. Тобто ті консерватори, які будуть виховані у ваших університетах на науково-дослідничому рівні, іншими словами, я привіз із Америки один із своїх особистих мікроскопів, щоб навчати ваших учнів як мікроскопічної ідентифікації деревини.

Так само ви мусимо збільшити всі стипендії для ваших учнів у цій галузі. В Америці і держава, і місто, і штати дбають про це, і кожна програма art conservation, існують повні стипендії для всіх учнів.

(Виступ іноземною мовою)

Це болить моє серце...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Будь ласка, 30 секунд. Завершуйте.

ЯНЧИШИН Ю. ... що я мушу це і вам згадати. Українська культура дуже багата і має дуже багато шедеврів. *(Виступ іноземною мовою)* Коли переберете на себе відповідальність

Дякую вам. *(Оплески)*

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую вам.

І тепер ми маємо виступи від народних депутатів. Я запрошую до слова народного депутата України представника депутатської фракції "Блоку Петра Порошенка" пані Оксану Білозір. Прошу.

17:49:50

БІЛОЗІР О.В.

Вітаю вас, достойне товариство. І хочу вам сказати, що у нас сьогодні унікальна дискусія, тому що дотичність до культурної спадщини, до матеріальної і нематеріальної спадщини дає нам відповідь, хто ми, дає наше місце у цивілізаційних процесах світу, дає розуміння нашого внеску у всю гармонію мистецтва, світової культури, і я не боюся цього слова.

У своєму виступі я би хотіла зупинитися на трьох таких проблемах. І перша із цих проблем, це

- 1) **хронологія, вихолощення питання охорони культурної спадщини із державної політики, із дискурсу політичної еліти в Україні.**

2002 рік. У складі Міністерства культури і мистецтв створено Державну службу охорони культурної спадщини.

2005 рік. Коли я очолювала міністерство культури, я провела реорганізацію міністерства, і стало міністерство Міністерством культури і туризму, де вперше міністерство не фінансувалося за залишковим принципом, а мало доступ до економічного "пирога" Української держави. І я йшла за принципом, що мистецтво і культура – це храм, а туризм – це дорога до храму. І якраз тут головним став запит на культурну спадщину, яка дала можливість запиту на промисли, традиції, туристичні маршрути, в'їзний і виїзний туризм став пріоритетом для українців.

2010 рік. З приходом до влади Віктора Януковича Міністерство культури і туризму було знову реорганізовано в Міністерство культури. Туризм забрали, бо це бізнес.

12-й рік, ліквідовано Державну службу охорони культурної спадщини в складі міністерства і створено Департамент культурної спадщини з відповідними представництвами по областях з інспекційною функцією.

14-й рік, було ліквідовано і Департамент культурної спадщини і створення Управління охорони культурної спадщини, яке не має в своїй структурі регіональних представництв і позбавлене інспекційних функцій. Знищена вся вертикаль управління. Я вам можу дати відповідь, чому така ситуація. Тому що немає державної політики і немає інструментів і механізмів, які б її сьогодні реалізували.

Тому від імені депутатського корпусу я запевняю вас, що з завтрашнього дня спільно з Комітетом з питань культури і духовності, я їм дуже дякую, пані Наталі Подоляк, за цю ключову важливу ідею проведення сьогодні нашої дискусії. Ми внесемо зміни в наші

закони про створення єдиного центру виконавчої гілки влади, яка б мала пріоритет виключно в галузі сфери охорони культурної спадщини. Таким чином нам потрібно...

ГОЛОВУЮЧИЙ. 10 секунд.

БІЛОЗІР О.В.

І таким чином давайте проведемо справжню децентралізацію. Сьогодні фінанси децентралізовані на місцеві влади. І правильно говорив пан Ганущин про те, що місцева громада, місцеві ініціативи, місцеві пропозиції. І ми створимо і будемо голосувати за такий...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я можу дати 30 секунд, але це означає, що кожен може на ці 30 секунд претендувати. Шановні колеги, ми з вами вибилися понад 20 хвилин з графіку. Я також прошу поважати час всіх решта.

30 секунд.

БІЛОЗІР О.В. *Найважливіше, що я хотіла сказати сьогодні, але мусила вам дати цей огляд, - це нематеріальна культурна спадщина. В основі нематеріальної культурної спадщини лежить мова. Лежить українська наша з вами мова, за яку ми сьогодні боремося і кров'ю розписуємо, щоб наша ідентичність у вигляді національної української держави відбулася і була реалізована. Тому нам потрібно сьогодні до ЮНЕСКО вносити спадщину Шевченка, спадщину Лесі Українки. Нам потрібно вносити...*

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Запрошую до слова народного депутата України з депутатської фракції "Народний фронт" пана Ігоря Васюника. Підготуватися Ігорю Луценку.

Прошу. І дуже прошу вкластися в регламент.

17:54:34

ВАСЮНИК І.В.

Дякую.

Доброго дня всім! В світі Україну знають в першу чергу завдяки її багатій культурі – пісенній, художній, театральній, мистецькій, архітектурній культурній спадщині. Саме наша культурна спадщина та українці як її носії творять той позитивний імідж України на світовій арені. Але склалося так, що культура та заходи на збереження культурної спадщини в Україні фінансуються державою за залишковим принципом. Якщо додати до цього ще й прогалини в законодавстві, недотримання діючого законодавства, безвідповідальність та байдужість зі сторони виконавчих органів влади, маємо незворотні руйнівні процеси.

Таку ситуацію безповоротного руйнування, втрата сьогодні можна спостерігати з архітектурною культурною спадщиною. Фахівці в пам'яткоохоронній діяльності краще за мене розказали вже в цьому залі про цю ситуацію.

Але хотів би зупинитися окремо на охороні пам'яток архітектури в Україні, які занесені до списку світової спадщини ЮНЕСКО. Софіївській собор, Києво-Печерська лавра, історичний ансамбль міста Львова – це ті пам'ятки, на які їдуть дивитися зі всього світу. Натомість незаконна забудова в буферних зонах, її нещасне руйнування. Україна взяла на себе міжнародне зобов'язання захищати ці пам'ятки. Натомість **чинне пам'яткоохоронне законодавство навіть не містить визначення пам'ятки Всесвітньої спадщини та буферної зони. Тому говорити про якусь охорону, а саме про зобов'язання, які взяла на себе держава Україна перед ЮНЕСКО, не доводиться.**

Пам'ятки ЮНЕСКО в Україні руйнуються безповоротно. Саме тому широким колом фахівців у галузі охорони, реставрації, використання культурної спадщини...

Між іншим в цьому залі є присутні і Василь Петрик, і Микола Гайда, і багато інших, хто є співавтором **Закону 1553**, разом з представниками Міністерства культури... Я хочу, використовуючи цю трибуну, сьогодні подякувати як міністру культури, так і зокрема пані Тамарі **Мазур** за конструктивну співпрацю в результаті другого читання цього закону.

Ми напрацювали конкретні зміни до даного законодавства, врахували зауваження Моніторингової місії від Комітету ЮНЕСКО. Мета цього закону є дуже проста: **зберегти архітектурні та природні пам'ятки в Україні, які занесені до списку спадщини ЮНЕСКО.**

Закон 1553 передбачає виконання ряду важливих вимог, що впливають із міжнародних зобов'язань держави. Там передбачено

- 1) створення органів управління пам'ятки Всесвітньої спадщини. Враховані рекомендації 37-ї сесії Комітету ЮНЕСКО.
- 2) Проект передбачає введення інституту наглядових рад за діяльністю органів управління, об'єктами Всесвітньої спадщини із залученням експертів ICOMOS, громадських пам'ятно-охоронних організацій, представників органів місцевого самоврядування, власників і користувачів пам'яток.

Дуже важливо, що в цьому законі зберігається контроль і відповідальність за державними органами влади, Кабінетом Міністрів та Міністерством культури України.

В законі є...

ГОЛОВУЮЧИЙ. 30 секунд, завершуйте.

ВАСЮНИК І.В. Я переконаний, якщо ми проголосуємо за цей закон, ті народні депутати, хто буде голосувати за цей закон схочуть змінити і зберегти пам'ятки культурної спадщини, ті, хто не голосує за цей закон зацікавлений в тому, щоб була така корупція і було руйнівне знищення цих пам'яток.

Дякую. *(Оплески)*

ГОЛОВУЮЧИЙ.

Дякую.

Запрошую до слова народного депутата України від депутатської фракції Політично партії "Всеукраїнське об'єднання "Батьківщина" у Верховній Раді пана Ігоря **Луценка**. Підготуватися Валерію Писаренку.

17:58:19

ЛУЦЕНКО І.В.

Дякую.

Шановні друзі, хотів би зараз говорити не як народний депутат, а скоріше, як людина, яка з 11 років займається безпосереднім захистом об'єктів нерухомої нашої спадщини, в різних формах цього захисту як на вулиці, так і судах, **знаючи комплексно з усіх сторін цю проблему**.

Вам скажу, що зараз нинішня дискусія, на жаль, не може бути достатньо продуктивною без розуміння одного найважливішого факту, одної найважливішої правової проблеми з захистом нашої історико-культурної спадщини.

Це те, що 14 жовтня 2014 року держава України в цій залі Верховної Ради України відмовилась від виконання найголовнішої своєї функції, а саме нагляду за законністю. **Було скасовано те положення, котре дозволяло саме представникам держави скасовувати незаконні акти місцевого самоврядування, міністерств** і так далі і тому подібне. Все, що видають чиновники або обрані депутати місцевих рад. Відповідно... ну, що можна говорити про те, яке нове законодавство взагалі ми можемо

зараз сформувати, якщо все одно воно не буде виконуватися, тому що немає кому за цим слідкувати.

Зараз нам запропонували, от йдіть сама громадськість і самі захищайте це історико-культурне надбання. Все, інше... ніхто більше цим займатися не буде. Лише ви ходіть сюди, найміть адвокатів, вивчайте законодавство і так далі, і тому подібне. Це ваші проблеми. Це не проблеми державного апарату, це не проблеми держави Україна. Ось що зараз відбувається.

Тому за цих **11 років, котрі я захищаю історико-культурну спадщину**, ще ніколи ми не були в такому правовому катастрофічному становищі. Тому давайте це розуміти і, звісно, ми будемо пропонувати нові законопроекти. **Є вже купа хороших, ми будемо ще пропонувати**. Відповідальність за неправомірні... неправдиві дані в декларації забудовників. Звісно, це все буде, скоро ми з правоохоронцями будемо давати такі нові ініціативи. Обов'язок ДАБі перевіряти по зверненню громадян без присутності власника і так далі.

Ці всі нюанси скоро будуть у Верховній Раді України, але зрозумійте, що основне залишається за кадром. Те, що мало хто, на жаль, з народних депутатів і навіть мало хто з охоронців пам'яток безпосередньо розуміє, що **потрібно все-таки повернути державі функцію нагляду за законністю**. Нехай все-таки будуть прокурори ходити в суди, а не ми з вами бігати і наймати адвокатів. І скасовувати цей вал незаконних рішень, який, на даль, продовжує продукувати наш державний механізм.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Але я мушу прореагувати. Люди, якщо ви аплодуєте загальному нагляду, ви аплодуєте системі НКВС. Схаменіться! *(Шум у залі)*

ЛУЦЕНКО І.В. *(Не чути)*

ГОЛОВУЮЧИЙ. Нагляду за...

ЛУЦЕНКО І.В. *(Не чути)*

ГОЛОВУЮЧИЙ. Нагляд за законністю прокурорів – це радянська система. Будь ласка, не аплодуйте цьому.

Перепрошую. Запрошую о слова народного депутата України від депутатської групи "Відродження" пана Валерія Писаренка. Підготуватися представнику Юрія-Богдана Шухевича.

18:01:46

ПИСАРЕНКО В.В.

Дякую. Шановна пані головуєча! Шановні учасники слухань! Ви знаєте, дуже приємно бачити в парламенті таку увагу, такий спокій тому що завжди тут дуже емоційно, багато емоцій, які тут ви бачите, вони зовсім в інший спосіб працюють.

Тому хочу сказати, що ця тема, значить, об'єднує щось більше ніж парламент і громадськість. Нам потрібно вийти з цих слухань з чіткими задачами, які нам потрібно буде вирішувати разом адже кожен об'єкт культурної спадщини є унікальним, має індивідуальні особливості, що формують його історично-культурний потенціал, який є складовою національного багатства України.

Сучасні процеси трансформації пріоритетів України супроводжуються пробудженням національної самосвідомості та духовного відродження.

Наша країна прагне зберегти свою культурну спадщину, національні традиції, історичну пам'ять, посісти належне місце в сучасному, європейському, культурному просторі.

Одночасно відповідно до Конституції України держава має забезпечувати збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність. Проте, пам'ятки продовжують руйнуватися і надто серйозна небезпека зумовлена новими феноменами, які притаманні нашому часу і загрожує культурній спадщині. У цих умовах особливої актуальності набуває удосконалення правової бази збереження, охорони, використання та популяризації національного культурного надбання.

Що ми маємо на сьогодні? Нажаль, за частую застаріле законодавство, яке за своєю суттю є калькою радянського законодавства в сфері охорони культурної спадщини - сукупність правових норм, що накладають системні заборони на об'єкт культурної спадщини та фінансовий тягар на його власника, а також іноді цілий ряд підстав для застосування адміністративної і кримінальної відповідальності. Натомість норми, що заохочують, стимулюють використовувати економічний потенціал пам'ятки, відсутні. Щорічно з державного та місцевого бюджету здійснюється фінансування заходів з охорони культурної спадщини, проте стан справ в цій галузі не поліпшується, а дедалі стає гіршим. Правові засоби, що сприяють формуванню і дії мотивів поведінки, не обмежуються лише правовими обмеженнями як способу стримування від протиправного задоволення власних інтересів суб'єкта поведінки шкідливих для суспільства в цілому, а також є впровадження системи правових стимулів, що покликані спонукати до правомірної поведінки, яка вигідна суспільству.

Таким чином вкрай важливим на сьогодні є опрацювання питання розбудови державно-приватного партнерства в сфері охорони культурної спадщини, опрацювати питання пільгового оподаткування охорони культурної спадщини та можливості кредитування із державного та місцевих бюджетів на проведення реставраційних робіт на об'єктах культурної спадщини, а також системи стимулювання добросовісних власників.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую вам.

І ми маємо останній виступ від депутатів, який мав би виголосити тут депутат, народний депутат Юрій Шухевич. Але у зв'язку зі станом здоров'я він, на жаль, не зміг взяти участь в парламентських слуханнях і попросив, і ми надали згоду разом з комітетом, щоб його промову виголосив його помічник-консультант Мамонтов Ігор.

Прошу, пане Ігоре.

18:05:23

МАМОНТОВ І.О.

Шановна головуєча, шановні присутні, коли ми сьогодні говоримо про ситуацію з культурною спадщиною, її слід визнати як катастрофічна. Покійний Борис Возницький у 2006 році сказав, що дерев'яних церков в Україні за роки незалежності стало набагато менше, ніж за часи, післявоєнні часи радянської влади. На сьогоднішній день їх стало ще менше. В чому, власне кажучи, причина? Причина в тому, що дерев'яні історичні церкви України дуже часто підпалюються для того, щоб приховати здійснені викрадення культурних цінностей: ікон, книг, іконостасів і інших предметів церковної утварі.

Справа в тому, що після викрадення цих речей, приховання злочину відбувається шляхом підпалу, і це вже прийняло масовий характер. І вже підтверджуючі, знову таки, цитуючи слова Бориса Возницького, який зазначив, що в Україні вже наразі майже не залишилося ікон XVI століття. А все це тому, що наші старовинні церкви не обліковані, також не обліковане те, що у них знаходиться, і що представляє величезну історико-культурну цінність.

Не краща ситуація у великих містах і малих містечках. Величезну небезпеку представляє варварські відносини доісторичних цінностей з боку забудовників. Наприклад, тепер у профільному комітеті розглядається законопроект 1553. Вказаний законопроект отримав негативну оцінку Головного науково-експертного управління. Там зазначається, що цей законопроект порушує конституційні норми, порушує норми міжнародних конвенцій, які ратифіковані Україною. Даний законопроект, просто-напросто, лобіює інтереси великих забудовників, і він нівелює такі поняття як охоронні зони, буферні зони. В цьому законопроекті немає такого поняття як історичний ареал. І

тому в таких ареалах виникають такі монстри як Укрсоцбанк, наприклад, у Львові, де на руїнах копій палацу Форнези, що у Римі розташований, збудовано таку будівлю. Ну, і таких порушень можна наводити безліч.

Дуже важливе відзначити два аспекти. По-перше, національні історико-культурні цінності є національними і не можуть бути передані у комунальну власність. По-друге, всі ці об'єкти повинні бути паспортизовані в належному порядку, а не формально. Повинні бути видані охоронні грамоти, які зобов'язують власників і користувачів підтримувати ці об'єкти у належному стані. Неможна допускати ніяких реконструкцій, які є по суті знищенням цих пам'яток. В історико-культурній спадщині існують лише такі поняття, як консервація і реставрація, а також відбудова, коли вони були повністю знищені.

Додатково зазначаю, що повинен бути прийнятий новий Закон про збереження історико-культурної і природної спадщини, у якому мусить бути визначена сувора відповідальність за руйнацію подібних об'єктів. Для тих, сучасних порушників, не існує іншої мови, як "батіг". Цим "батою" повинен бути такий новий закон, завдяки якому забудовнику буде не вигідна така руйнація пам'яток. А представникам влади, що дають дозволи, буде передбачена кримінальна відповідальність.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

І ми почули всі виступи. І тепер зможемо...

Дякую.

Я прошу, шановний... Шановний пане народний депутате, я закликаю вас до дисципліни. До дисципліни в залі. Шановний народний депутате, тут є учасники парламентських слухань, які дивляться на вас, як на народного депутата.

Дякую.

Запрошую до заключного слова першого заступника голови Комітету з питань культури і духовності пані Ірину **Подольк**. Прошу, пані Ірино, регламент 10 хвилин.

18:09:17

ПОДОЛЯК І.І.

Шановні пані і панове, я буду намагатися коротко виступити. По-перше, я дуже дякую вам всім за таку увагу до цих парламентських слухань. Я теж вітаю вас із сьогоднішнім міжнародним днем і це справді символічно, що саме сьогодні відбуваються ці парламентські слухання. Для того аби скоротити чи підсумувати те, що у нас сьогодні

відбулося, я дозволю собі у довільній формі сказати, що ми маємо кілька блоків питань, які слід врегулювати.

- (1) По-перше, це блок питань, який стосуються **системи органів охорони культурної спадщини**, про це говорили практично всі ті, хто виступав на цій трибуні. Ми вітаємо конкретно ініціативу РПР і організації охорони УТОПКУ виступити із своєю експертною оцінкою, з ініціативою і допомогти комітету, допомогти Міністерству культури так само, розробити реально швидко, в стислі терміни, бо всі ми кажемо, що ми фахівці, спеціалісти, експерти працюємо по 20, 30, 40 років знаємо систему на зубок, розробити **новий Закон про охорону культурної спадщини**, тому що ця безкінечна кількість правок, які ми вносимо в цей закон впродовж останніх років лише його розбалансовує і руйнує взагалі всю практику і систему охорони культурної спадщини.

Тому новий закон **на основі нової концепції** з врахування необхідності структурної чіткої дуже вертикалі щодо охорони культурної спадщини він є на часі. Ми чекаємо на ваші пропозиції і, безсумнівно, погоджуємося з тим, що це один з найважливіших пріоритетів.

- (2) Другий блок питань пов'язаний з **фінансуванням**, не секрет, що різні регіони України мають різну кількість об'єктів культурної спадщини різного значення: національного, місцевого і так далі. Це фінансування, яке зараз є неможливо назвати ні фінансуванням, ні тим, що воно є. А проблема, так само, безпосередньо лежить у цьому, що центральний орган виконавчої влади каже нам, що має право фінансувати лише свої власні інституції. Наприклад, якщо є заповідник національний Міністерство культури може фінансувати роботи, пов'язані з реставрацією, реконструкцією. Якщо є національний музей – Міністерство культури може, якщо немає заповідника, умовно кажучи, то Міністерство культури нібито не має механізмів. Але всі ці механізми – це механізми бажання і механізми пропозицій. Тому що існують міста в Україні, де заповідники були створені, які існували, ці заповідники, на папері десятки років, але фінансування теж жодного не було. Тому інструменти фінансування так само можуть і повинні бути різними, це так само наш виклик, і ми готові до співпраці.

Кілька тижнів тому на сайті Міністерства культури був опублікований **Проект концепції реформування державної політики у сфері охорони нерухомої культурної спадщини**. Я пропоную вам усім – і ми так само будемо цим займатися, депутати Верховної Ради, мої колеги – подивитися уважно на цю концепцію, взяти безпосередню участь у її обговоренні, вдосконаленні, тому що навіть побіжно глянувши, ми вже бачимо, що там є декілька позицій до дискусії – так? – для того, щоб ця концепція не була черговою декларацією

- (3) Наступний блок проблем стосується **електронного інформаційного ресурсу культурної спадщини** та культурних цінностей. Тут нема чого обговорювати, дуже ґрунтовно на цю тему сьогодні доповів, зокрема, серед інших Влад **Піоро** і це просто потрібно взяти і зробити, дорогі друзі. Я мушу вам сказати, що ресурс депутатів Верховної Ради є достатньо обмежений. Ресурс депутата Верховної Ради - це одна власна голова, дві голови помічників-консультантів і за ласки, і за

сприяння кілька експертів чи кілька експертних середовищ. Не секрет те, що експертні середовища дуже часто є поділені, бо мають різні наукові підходи, мають різні концепції і дуже складно знайти в таких умовах консенсус і порозуміння, але це не означає, що дійсно пора перестати говорити про це, а почати просто вимагати фінансування. До речі, ви зауважили, що сьогодні у нас вчоргове немає присутніх на парламентських слуханнях ні представників Мінрегіонбуду, ані представників Міністерства фінансів і це не тому, що вони не були запрошені. Так само немає представників Міністерства окупованих територій, які самі зголосилися, що хочуть виступити, хоча маю сумніви, що вони більше знають про те, що відбувається з пам'ятками на окупованих територіях, аніж ті, хто працюють вузько в цій галузі.

Тому ми повинні займати більш агресивну, і Міністерство культури повинно займати просто більш агресивну позицію стосовно необхідного фінансування на охорону пам'яток, тому що таке враження, що в державі всім керує Міністерство фінансів. А це не так, і це потрібно, цей стереотип потрібно змінювати.

(4) Наступний блок проблем пов'язаний, власне, з **гармонізацією законодавства містобудівного і пам'яткоохоронного**. Ви всі фахівці, ви розумієте, про що мова. Про це говорила і Анна **Бондар**, про це говорили і багато інших людей, які виступали. Це потрібно зробити. Я особисто вже мала попередні розмови з віце-прем'єром **Зубком**, і він готовий створювати таку робочу групу.

Що стосується "чорної" археології. Дорогі друзі, на превеликий жаль, тільки в одному виступі сьогодні ми чули це питання, яке було озвучено. Я мушу вам сказати, я не готувала це спеціально до сьогоднішніх парламентських слухань, але ось проект закону вже готовий, вже доопрацьований, який... завтра я буду збирати підписи депутатів усіх фракцій парламенту, і я сподіваюся, що до кінця цього тижня ми цей законопроект зареєструємо. Це законопроект, який стосується протидії нелегальному вилученню об'єктів археологічної спадщини. Для тих, хто знають результати діяльності "чорних" археологів і взагалі для тих, для кого культурна спадщина і археологія значить щось, то ухвалення цього закону, на мою думку і без перебільшення, буде історичним. І тому потребуємо ми всі вашої підтримки для того, щоб парламентарі були одностайними в підтримці цього закону.

Наступне. Отже, врегулювання потребує... Зокрема, що стосується культурної спадщини на тимчасово окупованих територіях і зоні проведення АТО, цей блок значно допоміг би нам урухомити власне приєднання до Другого протоколу Гаазької конвенції. Я мушу вам сказати, що ми робили спробу, депутати цього скликання, внести самі цей проект закону до Верховної Ради України, але елементарно у секретаріаті Верховної Ради нам сказали, що такого типу законопроект повинен вносити Президент України. Ну, то ми чекаємо.

Дорогі друзі, система вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей є нашим наступним викликом. І мушу вам сказати, що є новий закон, який стосується переміщення через державний кордон України культурних цінностей є зареєстрований уже, над ним працювали багато років, понад два з половиною роки

велика група експертів в тому числі, представників музейних середовищ, представників арт-дилерів, які не хочуть бути злочинцями в своїй державі, а хочуть легально проводити свою діяльність і платити за те податки. Тобто цей законопроект теж є уже зареєстрований.

На кінець скажу таке. Ми звертаємося до Міністерства освіти і науки України, до Міністерства культури України вже навіть не з проханням, а з вимогою, якщо хочете, ми сьогодні чули про те, яка фатальна проблема є з реставраційними кадрами - в Україні немає реставраторів ні по дереву, ні по металу, ні по вітражах. І ця ситуація є, на правду, фатальною, але і Міністерство освіти, і Міністерство культури мають в руках всі інструменти для того, аби, можливо, навіть зробити державне замовлення. І, можливо, це державне замовлення на саме таких фахівців повинно бути в державі, щоб існувати в державі доти, доки цей ринок не насититься. Ну, тому...

ГОЛОВУЮЧИЙ. 30 секунд, будь ласка, завершуйте.

ПОДОЛЯК І.І.

Закінчую тому що в інший спосіб, ми ситуацію не вирішимо. Як відомо, кадри вирішують все.

В кінці одна річ. Ми повинні ставитися до своїх пам'яток національної культурної спадщини не гірше, як ми ставимося до тих самих пам'яток, які занесені до списку Світової спадщини ЮНЕСКО тому що це є питання нашої національної гідності.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Будь ласка, дайте завершити.

ПОДОЛЯК І.І. Я дякую.

Я хочу звернутися наприкінці до всіх. Дякую. І прошу всіх, хто сьогодні виступали на цій трибуні, скерувати в електронній формі свої виступи на адресу секретаріату нашого комітету, Комітету з питань культури і духовності. Це для нас є дуже важливо. Крім того, прошу скерувати всі ваші рекомендації, які ви маєте окремо, можливо, тобто всі матеріали, які вважаєте за потрібне, в електронному вигляді, на адресу нашого секретаріату.

(Оплески)

18:20:48

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Після заключного слова пані Ірини, я думаю, що все підсумовано, все, що було тут сказано також. Сподіваюся, що це буде справді добрим початком для нашої законодавчої роботи. Тому що мені здається, що це саме та сфера, де законодавче регулювання може змінити дуже багато.

Дуже дякую всім учасникам парламентських слухань. Трошки ми затрималися, але, я сподіваюся, що вам всім це було цікаво і корисно.

Бажаю всім приємного вечора. До зустрічі.
